МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически партий Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советах Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНИЗ

103 (3960). Ера, 27 август, 1964 шу. Мах. 2 кап.

ХЬАЙБАШТА — ШОРТТА ДОАКЪАР

«Iатта шура меттах йоалл» кхаш да эрсий кица. Дика аьнна дош да из. Доакъарца Iалашдарга хьежжа хул хьайбай дебар, даргстар, продуктивность. ЛерттIи кхьабача шортта дулх, шура, кхы продукташ лу цар.

Цудухьа ханнахьа шоай доакхана доакъар кийчдеш, из хьайбаша Iа доаккхаргдолча дIатIа а увзаш дIаувттадеш боахк республика дуккхача боахамий къахьегамхой. Хьалхя латт доакъар кийчдара Урус-Мартана производственни управлене совхозаш. Август бетта 20-ча денга 51 процент кхоачашьяьй цар гIожа доакъар кийчдара план, республике кхоалагIа моттиг лоац силос йоллара а. Дама пхи комбайни 8 автомашини я цу управленерча Мичурина цIерахча совхоза шоллагIча отделене силос кийчъеш, норма пхи гектар йолча хIара дения 10 — 11 гектара тIера хьажкIаш хьокх царех хIара комбайно.

Дика оарцагIбаьнна доакъар кийчдара Сунженски Наурски управленей дуккагIа долча боахамий къахьегамхой а. 30 эзар тонн гаргга гIожа доакъари 17 эзар тонн совгIа силоси кийчъяьй наурцаша, шоашта вашача гIожа доакъарах хIанзале ах кийчдаь баьннаб сунжейцаш а.

Хьалха латтача боахамашца диллача доакъар кийчдара гIулакх во лелац ала йиш йолаш дале а Iаьльмате ледара ба из болх еррига республика къайнцача. Эшачул 41 процент мара дац 20 августе даьха лоархIамех кийчдаь гIожа доакъар, цхьа миллион тонн кийчъе езача 71 эзар тонн, е эшачох 7 процент мара кийчъаьяц силос.

Геттара лерттIа доацаш да дуккхача боахамашца доакъар кийчдара балхаш укх шера совхкарчул эсалагIа лелаш хилар. Цудухьа соахка цу хана хинначул кIезигах да укх шера 20 августе тIаькхоачаш республике кийчдаь гIожа доакъар а силос а.

Доакъар кийчдара балхаш эггара вогIа лел Наьсарен производственни управлене боахамашка. 50000 тонн гIожа доакъари 100000 тонн силоси кийчъе езаш да укх шера цу управлене боахамаш. Кхоачамхила гарга а яц из план. Деррига 12938 тонн мара дац 20 август тIаькхоачаш цар кийчдаь гIожа доакъар, геттара кIезига я укхаза кийчъаь силос, еррига а алхха 1211 тонн мара яц из.

Иштта ледара да доакъар кийчдара гIулакх республике эггара йоаккхагIа йолча Грозненски производственни управлене боахамашка а. ГIожа доакъар кийчдара план 34 процента силос кийчъяра — 7 процента мара кхоачашъяьяц цу управлене колхозашеи совхозашеи.

КIезига кийчдаьд доакъар Ножай-Юрта, Шаьла, иштта кхыча производственни управленей совхозашкеи колхозашкеи. Ах а Iалашъяьяц цар шоай хьайбашта эша йоли силоси, аргIаш даь а базашта хьатIадеив а даьнадац ча.

Кхычахьара дараш санна хьалаш ца хилар, пайх техникей кIезига хилар дац цу управлене боахамашка доакъар кийчдара балхаш ледара латтара бахьан, цар кулгалхоша цу гIулакха йоагIгIача тайпара уйла тIа ца яхийтара да.

ХIанз укх сахьате вай республикерча юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да хьайбашта Iан замалахьа кхоачамхиллал доакъар Iалашдар. Из декхар кхоачашдарах тийша хурга хьайбаш ца дойташ, онда долаш Iангара дахар, цар продуктивность лох ца илийтар.

Цудукхьа производственни управленей, цар партокомий, колхозийн совхозийн кулгалхой декхар да хьайбашта доакъар Iалашдара чIоаггIа уйла тIаьхийтар, цу гIулакха кхоачамхиллал нах, техника, транспорт хьожаяр, хIара денна цар балха тIехьожам лоаттабар.

Дуккхача боахамашка шортта йол ергйолаш йола цонаш а хIанз а ца хьокхаш, вIашка ца тохаш ча да. ЧIоаггIа сухалбе беза йол хьаргйола еррига моттигаш хьакхара. Йол кийчъеча бригадашка хьажа а уж болхлошца, техникаца, транспортаца Iалашъе е еза. Сихде деза ча вIашкатохилга. Ерригача торонех пайда эца беза хьайбаш доакъарца Iалашдара.

Кийчъаь йол а ча а ханнахье хьайбашта Iа доаккхаргдолча дIатIа ца оазарех дIадахача шерашка чIоаггIа халонаш ийсъенний фермашта. Уж гIалаташ де йиш яц укх шера. Деррига кийчдеш дола доакъар фермашта юххе дIаоттаде деза. Къаьстта теркам тIабахийта беза кийчъаь йол, ча талхаргдоацаш царех ханнахьа лерттIа аргIаш дара.

Доакъара лоархIаме хьаст ба мошача хьажкIий силос. Массанахьа а дика я укх шера хьажкIаш, 200 — 300 центнер моша хьажкIаш а йоаккаш дола гIад доал хIара гектара тIера. ЧIоаггIа лоархIам болаш да уж хьалхе а хьакха а хьекха, царех силос кийчъяр. Диццалийта йиш яц ханнахьа ца хьокхаш йиса силосена яйла хьажкIаш йокъалуш а силоса пайдана йоацача йоалаш а хилар. ЧIоаггIа теркам тIабахийта беза хьажкIаш хьокхаш а хьекхараш силосия кIоагаш долча дIатIаозаш а из йоаргйоаца гIулакх вIаштIехьдаккхар. Цхьаккха а килограмм йоае йиш яц силосии доакъарах.

Производственни управленей, колхозийн совхозийн кулгалхой, юрта боахама специалисташ, юкхьанцара партийни организацеш хаддаза бIарглокхаш хила еза доакъар кийчдара гIулакхага. Доакъара база чIоагIъяра еррригача торонех пайда эца беза. ХIара колхозе, совхозе ховш хила деза мел доахан хурда Iа доаккхаш, царна мел доакъар эшаргда. Цу деррригача хьайбашта кхоачамхиллал доакъар Iалашдар — из да декхар.

Хьайбашта Iан кхоачам беш биостимуляторех, карбамидах пайда эцилга, доакъара дрожжевани елга вIаштIехьдаккха деза, вешта аьлча Iилманна каргIдаьннараши хьалха латтарий опыти производствана юкъеяхьара мел эшар де деза.

Гуйра тIаькхоачаш латт. ДогIаш доладелча хала хургда доакъар кийчде. Цудухьа сихде деза доакъар кийчделга, из фермашка дIаоттаделга.

Юрта боахама къахьегамхой! Деррига гуйран балхаш чакхдаха Сийлахь-боккхача Октябра 47 шу дузача денга!

ДуккхагIча даькъе мукх а болаш, илаташ дIаде 360 гектар лаьтта къоастадаьд Милькоески совхозе. Укх шера Камчатка хьалашка диллача дика хургболаш ба мукх. Совхоза директора Овсянников Алейсейна (аьрдехьа) парторганизаца секретара Звонин Ивана (юкъерча), производственни управлене паркома секретара Черных Гаврила хет, хIара гектара тIара 12 центнерал кIезигагIа боацаш мукх баргба, аьнна.

Э. Песова сурт. АПН.

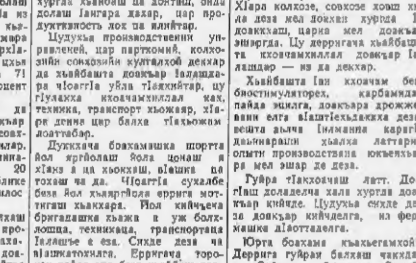

ХАННАХЬА А ЙОА ЦА ЕШ А ЧУЭЦА ШЕКАРА СВЕКЛАИ ХЬАЖКIАШИ

О. ЧАХКИЕВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь

КПСС XXII-ча съезда, КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий исторически соцамаш, колхозно-совхозни производствана интенсификаци яра гIулакха Н. С. Хрущева дина хьакъмаши указанеши кхоачеш а еш, республика юрта боахама къахьегамхоша дуккха мероприятеш чакхъяьхай лаьттанцарен хьайбашкарен йоала продукташ дуккхагIа яхара, йоккха къахьегама котало яьккхай — хахал хьалха, соахкарчул дукхха а хьалхагIа, тIеххкхоачашъяьй пачхахьалкхенга ка бола ялаташ декхара план.

20 август тIаькхоачаш Даьхен амбарашка чуэссад 6 млн. пунт гаргга ялат. Къахьегама коталою тешал ду Нохч-ГIалгIайчен колхозхошеи совхозий болхлошеи Даьхена хьалхашкара шоай декхар кхетадеш коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхача гIулакха юкъе шоашкара довтгIаш дола дахъа хоацаши хилара.

Доккхий а бехктокхам а да юрташкарча къахьегамхошта хIанз хьалхашка латта декхараш — болх дика вIаштIехьбаькхаи ца дойташи дика хьийкъа ялаташ чуэцилга, шекара свекла, хьажкIаш, баьца дааараш, кхыйола юртбоахама культураш кийчъяра пачхахьалкхен план кхоачашъелга, гурахьа ялаташ дIадери эзбь ахари лаккхача агротехнически боарама чакхдоаккхилга, хьатIадоагIгIача шера лакха хьувкъамаш кхеде лорд йоллилга.

Цу балхий фронт дIалахача шераца кийсдича дикка дуккхагIа шеръенний. Цудухьа лоархIаме да ялаташ чуэцача чоалханерча конвейера ерригача юкъеша бехктокхамерча деношка дика болх белга Iалашдергдолаш, дулачача хIамаи кIанзе а уйла яр.

14 эзар совгIа гектара тIара чу а ийца, 200 эзар тонн шекара свекла кийчъе а пачхахьалкхенна дIаяла а, 110 эзар гектара тIара хьажкIаш чуэца езаш, пачхахьалкхенга ялат дохкара тIаийца социалистически декхараш кхоачашде, мел эш фуи фуъи кийчбе безаш я колхозаши совхозаши.

Дукха а дуккхагIа долча боахамаша, бригадаша, отделенеша, звеньяша дика хьувкъаьяй шекара свеклаи хьажкIаши. Дог хьоасташ да республика дуккхача колхозийи совхозийи хьажкIа кхаш. ХьажкIаш дика а нов. Первицке гIулакх хьаллаьцача звеньевойша Шаьла производственни управлене «Джалка» яхача совхозерча нов. Айдамирова, Прогорни опорно-хьокхама боахамерча нов. Ислангиреева, Грозненски производственни управлене «Новый быт» яхача колхозерча нов. Бербикова, «Ермоловский» совхозерча нов. Арсамикова, Наьсарен производственни управлене «Октября 40-шу» яхача совхозерча ни, Колзоева, Бокова, «Лермонтовский» совхозерча нов. Матаева, Шелковски производственни управлене Ленина цIерахча колхозерча нов. Ситалова, Урус-Мартана управлене «Гехинский» совхозерча нов. Цаева, Сунженски производственни управлене Шеча Эскара цIерахча колхозерча нов. Крицова, «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозерча нов. Бардиша кулгалдеча звеношка.

Цар а дуккхачи кхьча а звеньяй балха лъча хьалхарча итогаша тешам лу, хьувкъам лакхбара гIулакха цар тIаийца декхараш сийленца кхоачашдергхилара.

Нов. Светличе методах болх беча, свекла лелаеча дуккхача звеноша а цу тайппара болх дика вIаштIехьбаьккха дIа а йийра, гIулакха а дир шекара свеклана, хIаьта цар леладу кхаш хьувкъам шортта лургболаш а да.

ГIулакхаш дика лел Урус-Мартана производственни управлене «Лермонтовский» совхозерча нов. Гадаева, «Самашкинский» совхозерча нов. Заумова, Шаьла производственни управлене «Дружба» яхача совхозерча нов. Слисарева а дуккхача кхьча а звеноша.

Геттара дика хьахьег коартолаш кхееча а баьца дааараш кхедеча а дуккхача звеноша. Цар массане а шоай низаш тIадахийтад тIаийца декхараш сийленца кхоачашдара. Хьалхебаь хьувкъам ший ханнахьеи боа ца беши, къахьегами ахчеи кIезигагIа дIа а доххийташ чуэца беза. Из декхар толаме кхоачашдулургда, эггара хьалха, хьувкъам чуэцара техника дуккагIа оарцагIйоаккхе, нийса а балха оасарле лакха йолаш а цунах пайда эце.

Кхоачамбалла механизмаш я боахамашка: свекла чуэца 224, хьажкIаш чуэца, силос хьокха 1200 совгIа комбайнаши кхыйола машинаши, транспортни средстваш. Юкъах ца буташ царга хаддаза болх бейтар духьа балха дика кийчъе еза автотракторни прицепаш, автомашинаш. ДIайийна хIамаш чуэца машинаш. Халахете а, массайолча производственни управленешка, колхозашка, совхозашка яц йоагIгIача тайпара терко цу лоархIамерча дешa.

Республика «Сельхозтехника» объединене а моттигашкарча цуй органаша а кхоачамболлаш ковкъостал дац колхозий председателаштеи совхозий директораштеи укх шера хьаьнна тIамаш чуэца техника кийчъяра. Дуккхача боахамашка сихдаш техникеи транспортни средстваши кийчъелга, ремонт тIехьайоах.

Масала, август бутт болалуча хана свекла чуэцача 52 комбайнах 27 мара свекла чуэца кийчъяьяц Шаьла производственни управлене. Урус-Мартана управлене балха кийчъяьяц свекла чуэца 17 комбайни хьажкIаш чуэца 40 совгIа комбайни. ДIайийна тIамаш чуэца техника во кийчъю Грозненски, Сунженски, Наьсарен, Ножай-Юрта, кхыча производственни управленешка.

Юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерства, хиш декха лаьтташ лелдарен хии боахамен министерства, партийни комитетий, производственни управленей, колхозий, совхозий декхар санах латт аьлча, из латт, дIайийна хIамаш чуэца техника мелли хьажарах, тоаьь бригадашта, звеношта из дIаяларах, хьувкъам чуэцача къахьегама оасарле лакха йолаш болх бара механизаторашта лерттIа хьалаш хилийтарах.

Ка бола ялаташ чуэцача хана республика дуккхача механизатораша балха тIа лакха чьокхамаш дахарца шоай сийле яьккхар. Царех ба, эггара хьалха, новкъостий Гайтамиров, Таканаев, Росламбеков, Воробьев, Маховей, дуккха кхыбараш.

Вай декхар — цар опытех пайда эцар, шекара свекла, хьажкIаш, коартолаш механизированни чуэцача из мамогга шерагIа юкъекхахьар.

Лаьттах пайда эцачара обезличка дIаяккхара боккха болх баьб укх шера партийни юртбоахамен органаша. ДIайийна хьажкIаш, шекара свекла, коартолаш 1085 звенога лелае дIаенна хинний, хIаьта царех 78 звеноc кулгаца къа ца хьегаш лелаю уж культураш. Шекара свекла кхееш хинний 350 звено, цу даькъе кулгаца къа ца хьегаш из кхееш — 18 звено.

Уж культураш бокъонца чуйй ца яллалца йолча хана уж ерриге звенош бIарчча лоаттаяра де дезар данзе эргьяц юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерство, хиш декха лаьтташ леладарен хии боахамен министерство, парткомаш, производственни управленеш, колхозийн совхозийн кулгалхой. Болхлой къахьегамах боагIа мах чуэцаргьяр чуйийце лонначул тIехьагIа аьккхача продукцега хьежжа тергболаш а кхы тIа а телача маьлах биззa пайда эцаргболаш а геттара дика вIаштIехьъяккха еза продукце учет.

Цу хана къастта уйла тIаьхийта еза ин. Светличе, Первицке, Кузнецова методех шекара свекла, хьажкIаш, коартолаш кхееш йолча звеношкарча хьувкъама, из хьебарга дIабохийтача къахьегама, ахчан учет цIена лелара.

Декхар санах латт аьлча, из латт, хьувкъам чуэца дисача деношка хIара звенора гIулакхаш миштад хьажарах, мехка цIи хезача механизаторашта лелаю тайпа, хьувкъам чуэцара технологи кхоачашъяра ца тоьаш йолча механизмашца уж Iалашъяра дикиза дургдоацар дарах.

Республика «Сельхозтехника» объединене а моттигашкарча цуй органаша а укх гаргарча хана дикза даргдоацар де деза шекара свекла, хьажкIаш, коартолаш кхееш йола еррига механизированни звенош уж культураш кулганара къахьегам юкъ ца боаккхаш механизмашца чуэцара эшаш йолча техникаца Iалашъяр духьа. ХIаьта культураш чуэцача хана шоай керттерча балха зе а деш кхыча балхаш тIа звенош хьежаергйола гIулакх нийсдалийта мегаргдац партийни комитеташа, производственни управленеша.

Цунца цхьана тIехьа из тетташ вIашагIйоахка еза свекла, хьажкIаш, кхыйола культураш лелаю 1965 шера хургйола механизированни звенош, къоаста а еш царна тIачIоагIъе еза лаьттан участкаш, техника, оттадь технологи юкхьанца деза звеноша вIеккхашта лелаергйолаш, эггара кIезигагIа къахьегами средстваши дIа а йохийташ хьажкIаш, коартолаш, кхыйола культураш чIоагIа кхуькъергйолаш технологически карташ оттаде деза.

Хьувкъам толамца чуйийца бакхара боккха лоархIам болаш а балха планаш, хьаьдда клетамца оттаю графикаш. Цхьабакъда, дуккха а дуккхагIча колхозашеи совхозашеи уж тайпа планаш оттаяьяц.

Юртбоахамий органий, партийни организацей, колхозийн совхозийн кулгалхой декхар да укх гаргарча хана хIара отделене, бригаде, звено шекара свекла, хьажкIаш, коартолаш чуэцара балха планаши графикаши оттаяр, цар тIа механизмаш, нах ийса дIа-юда хьожабар, хIаьта йиштта къаьстта теркам тIабахийта безе гурахьа юе культураш дIаюергйола лаьттеш нийса къоастадаре а гурахьа ялат дIадуергдолча кхашкара эггара хьалха культураш чуэцара а.

Практико хьахьекхад кIоаргга эзба лаьтта ахар, механизмашка группах болх байтар, уж къаьсткъаьстача участкашка вIашагIтохар гаьнна толашагIа хилар. Машинашта техническе гIулакх дикагIдаро уж кIезигагIа сайца лоаттийт, гуйрана культураш дIаеро лаьтта оахилга вIаштIехьдоалийт, механизмех бийсана лаьтта ахара а дийнахьа хьувкъам чуэцара а пайда эза йиш хулийт.

Вай декхар да культураш чуэцара уж методаш шерагIа юкъеяхьар, отрядаша йиш йолча моттиге хаддаза болх белга Iалашду.

Свеклаш чуэцача комбайнех дикагIа пайда эцар духьа уж чуэца йолаеча хана свекла мугIараша юкъера лаьтта цанцадаккха деза, кхы тIа оасар а даь свекла цIенъе еза.

Чуйица свекла кхай тIа латташ юкъе юкъ а ца йолийташ, заводе дIаяхьа еза. Iаьльмате чекка IоцIенъе еза чуйица хьиина свекла, цхьаккха ди даккхийта йиш яц цунга тIера кхайна йолацача кучнех гулъяь.

Комбайнашца чу ма йийцилге, а заводе дIа ца хьош йиса свекла кхаьнъа йисте хьатIаозе еза.

Свеклах йола кондицеш цIенкаштта лелае еза колхозашеи совхозашеи. ДикагIа чуэца а цIенъе а еза свекла. Лаьтта доалла свекла заводе яхьайта йиш яц. Свекла еррригача лордех кхай тIера хьа а гулъяь ший ханнахьа силос йолла еза, шекара свекла хьаьньна лордаш йиза а дика а лораярен уж махулла дуккхагIа силосага дIадохийтарен дош колхозийн совхозийн кулгалхоша производственни управленешна цхьана къастаде деза.

Укх шера свекла чуэцаш болх беш хуьтьа верда машинаш: КС-3, ИСКН-2 яха свекла чуэца комбайнаш, цIен а еш свекла тIейоттта СТН-2, 8-Н яха погрузчикаш. Культураш чуэца йолале хьалха семинараш а еш керда машинашца механизаторашта дIайовзийта а царех дикагIа пайда эца а новкъостал де а декхарийла ба юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерства, хий дуллачен хии боахамен министерства, «сельхозтехника» объединене специалисташ.

Бехктокхаме декхараш латт шекара завода болхлой коллектива хьалхашка. Шекара свекла хьаьэца йоалалалехь йиза ремонт вахкха еза энергетически, технологически оборудования, приборош, производствана лаьрхIа йола зданеш, сооруженеш, свекла хьаийю пунктовш вIаштIехьъяккха еза, свекла Iойоакххачеи тIайоттачеи машинаца, контрольно-измерительни приборашца, вентиляционни оборудованеца Iалашъе еза уж. Кагаташ дIакъоалара эша кхоачамхиллал материалаш кийчъе еза. Завода производственни мощностех, дикагIа пайда эцаргбола, свеклах доалла шекар кIезигагIа доаргдола, къахьегама оасарле лакхъергйола гIулакхаш чакхдаха деза, повторя кхыйола производственни материалаши кIезигагIа дIаяхийта еза, шекар доаккхилга дикагIа вIаштIехьдаккха деза.

Шекара свекла хьаэцача, дIаоттаяь лоаттаеча, цунна транспортировка еча болх беш болча кагатчикашца, весовщикашца, механизаторашца, кхыболча болхлошца инструкторски семинараш е еза.

Ялата лаьрхIа хьажкIаш кийчъяра, доакъар кийчдара пачхахьалкхен план къоачашъяра чоалхане а бехктокхаме а декхараш латт ерригача республика партийни организацене хьалхашка. Ка бола ялаташ пачхахьалкхенна дIадалара декхарах кхоачеш ца даьча боахамашца ялата ресурсаш хьалийза еза хьажкIий чотах. Цо вай декхарийла ду хIара колхозе, совхозе, бригаде, отделене хьажкIаш дIайийнача кхашкара гIулакх мишта латт къаьстта хьажа. Ялат дIадалара социалистически декхараш кхоачашдергдола гIулакхаш де деза, фураж дIаоттае, кхоачамхиллал дIаде фу кийчде деза.

Вай декхар да кхоачамхиллал а хина а силос кийчъяр. Из дара тIехьа а ца тетташ силос йолла еза. Боахамаша дика ята деза силос йолла доакъар, из айхха вIашкатоIаве деза. Лоаццача хана хьалийза еза силос йолла моттигаш.

Диццалийта йиш яц силос йоллара технологи телхаяр бахьан долаш хьехулаш йола силос лохлулга, керттерча даькъе силос йIоахъялярах а хуш. Из хIама хилча силоса хIара 100 тоннах 60 тонн а кхы цул кIезигагIа а мара силос елаш, лерттIа йоллаш хилча 85—90 тонн яла езача метте. 60 процент совгIа тIоавал йоллача хьажкIех силос еш 10 — 15 процент кагий аьта ча е кагаш тоха еза царех но хьажкIех йоалла сов йола сок чуюргйолаш.

Силос йоллара шерра пайда эца беза оасара баьцах, свеклах, коартолий йоархIех, хьайбай боахам хьанъестача хIамах.

Дика хьийкхьа ерриге хьажкIаш ялата лаьрхIа чуэца еза, вожаш — силоса. Культураш чуэцашехь гурахьа ялат дIадера лаьтта а фу а кийчде деза, ший ханнахьа эзбь е еза.

КПСС ЦК февральски Пленума решенеша, СССР Лакхехьарча Совета IV-ча сесси «Колхозхой пенсеца Iалашбарах» баьча сацамо дог гIоздаьккха республика юрта боахама болхлоша къоастам лоаттабу шоаш тIаийца социалистически декхареш толамца кхоачашдар тIехь. Колхозийн совхозийн кулгалхой, партийни организацей декхар да цаьха творчески хьинар хьувкъам дика чуйица бакхара, пачхахьалкхен план кхоачашъяра, шекара свекла, хьажкIаш, коартолаш, кхыйола культураш кийчъяра тIадахийтар.

ЛАЬТТАШ ХЬАЬНДАЦ

Наьсарен производственни управлене совхозаш ка бола ялаташ чуйица яьний. ХIанз еррига уйла тIаяхийта еза хьайбашта шортта доакъар Iалашдара, хьажкIаши кхыйола культураши чуэцара, хьатIадоагIгIача шера хIаьнаш дIаюергйола лаьттaш ахара.

Планах управлене аха деза лаьтта, 50 эзар гектар гаргга да. Бакъда, хIанз укх сахьате аьха лаьтта 12 эзар гектар мара дац. ЙоагIгIаш йола терко яц совхоза кулгалхоша цу лоархIамерча гIулакха. Мелача темпаца лел управлене лаьтташ ахар. ТIадоагIача шера а укх шера а агротехнически дикагIча хана ялаташ дIаде вIаштIехьдаргдац хIанз санна лаьтташ оахе.

Лаьтташ оахача мело яра беррига бехк боахамий кулгалхой ба. Цар даим тIахьожам ца лоаттабарах, цу гIулакха бехке керттера агрономаш, отделеней управляющеш ба яхаш шоашта тIера цар бехк дIабахарах лаьтта ахара гIулакх ледара лел совхозашка. Цул совгIа аьха даьнна лаьтта а дика аьхадац. Хьожаргда вай «Ингушский» совхоза (директор нов. Мамилов) гIулакхашка. Управлене кхьдолча боахамел дуккхагIа аьхад укхаза лаьтта. Планага хьежача гурахьа дуваргдолча ялаташтен эзбан лаьрхIа аха деза лаьтта 14 эзар гектар да. ХIанзале аьхар 4500 гектар я. Совхозо лаьтташ аха доладаь тоьал ха я. Июль бетта эггара хьалхара бола тессаб укхаза. Цу хана деиз совхоза 28 йоккхача тракторо шин сменах лаьтта аьхадаларе моцагIе баьна хургбар совхозе ка болча ялатех мукъадаьнна лаьтташ меттел, хьажкIаш силоса хьокхаш мукъадувларaш а аьха. Бакъда, из вIаштIехьдалац укхаза. Тракторо даггара аьхача а юкъера лаьрхIача 5 гектар мара ахац. Из ца тракторaш ехача тоа ца еш дукха ха йоаккхилга, болх ханнахьа дIа ца болабелга. Кхыча боахамел дуккхагIа лаьтта аьха дале а оахам дика дац укхаза. Цхьадола кхаш тIеха ахара юха аха дезаш да, кхашка йоккхий гадаш яда. ХIанзчул тIехьагIа ялаташ дIаде йиш хургйолаш кхаш тоадара дукха обработка е еза царна.

ВIалла терко яц совхоза керттерча агрономо нов. Мартусевича лаьтта хьаьндаре а. Аьхача лаьтта цхьа гектар яц минеральни а органически а удобренеш ехка.

Кхы дикагIа дац «Октября 40 шу» яхача совхоза (директор нов. Арапиев) гIулакхаш а. Ка болча ялатех мукъадаьнна лаьтташ оахаш дац. Деррига аха деза лаьтта 12 эзар гектарех совгIа дале а аьхар 1340 гектар мара дац. Укхаза ший тайпара кийовзал лелаю. Зябь мел аьхай оаш, аьнна хьаттача 1340 гектар аьхай аьле жоп лу. ХIаьта гурахьа дуваргдолча ялаташта лаьрхIа 1350 гектар. Бакъда, ерргга аьхар лакхе ма аллара 1340 гектар мара яц. 30 гаргга йоккха трактор я совхозе. Цул совгIа «Малгобекнефта» НПУ-ра яйта массехк С-100 яха трактор я. Царга лерттIа болх байтаре дукха лаьтта аьха хургдар совхозе.

Бакъда, кулгалхой бехка лоадам боацача гIулакха тракторaш дукха сайца латт. Дукха ха боацаш № 4 йолча бригаде еррига тракторaш сайца лаьттар. Цу гIулакха бехке бараша доагIаш доле таIазар динзар директора нов. Арапиева.

Iаьльмате во лел укхаза лаьтта органически удобренеш ехкилга а. Ширдаьнна кхо ца хилар дац из. Хьайбаш Iангара дийнача базашка а хIанз аха доаккхача моттигашка а шортта да кхо. Бакъда, хьатIадоагIача шера хьувкъамна е директора а е керттерча агронома нов. Яндиева а вIалла терко яц, кхо хьагуз а деш шердалийта дIаоттадеш. Цул совгIа лаьтташ оахаш йола агрегаташ а торонага хьежжа вIашагIъеххаш укхаза. Планах 28 агрегат вIашагIйолла езаш бар совхозе, царех йиъ мара болх беш яц. Кертттерча инженера нов. Колзоева а е керттерча агронома нов. Яндиева а боагIаш бола пайда эцац царех. Тха лаьтташ хала да, яхаш нохарашта презилужитташ а йоахкаш. Цудухьа оахам а во да.

КIеззига дикагIа дел гIулакх «Назрановский» совхозе (директор нов. Льянов). ХIаьта а аладеза аха дезар 8 эзар совгIа гектар йолча укхаза аьхар 2500 гектар мара ца хилар.

Цхьабакъда, наьсархой оахам дикагIа да, 2700 гектара тIа минеральни удобренеш ехкай, ширдаьнца кхо хьетIа а увзаш кхашка дIадехкеш латт. Лаьтта дуккхагIа ахар керттера декхар да, бакъда гектара лоархIаме да лаьтташ дика ахар. Из укхаза дика вIаштIехьдовл, хIаьа аьлча цу гIулакха терко ю совхоза керттерча агронома нов. Газдиева.

ХIанз а дика дIахоладеннаш лаьтта ахара гIулакх цердача «Экажевский» совхозе (директор нов. Цечоев). Аха деза лаьтта 7 эзар гектар совгIа дале а, аьхар эзар гектар гаргга мара дац. Кхашка удобренеш яхкац. КIезига аьхад Наьсарен управлене боахамашта лаьтта. Управлене кулгалхоша, специалисташа цу гIулакха даим тIахьожам лоаттаборе из сурт кургдацар укхаза. ДIадахача шерашка даь гIалаташ юха нийсдалийта мегаргдац, сихде деза лаьтташ ахара гIулакх.

Б. АРЧАКОВ,
тха собкорр.

Гуйран ялаташ дIаде доладеннад

Фу дIадийнача кхашка а лаьттага а хьежжа дика хьувкъаргла гурахьа дув ялаташ дуккхагIча хьале. Из дика кхетаху Шелковской производственни управлене «Красный пахарь» яхача юртбоахама ертела къахьегамхоша.

Кхашкара ялаташ чуйица даьнначул тIехьагIа кхы гоа ца деш богарии лаьтташта обработка е болабелар колхоза лаьтташ лелахераш.

Лаьтта кийчдаь даллариа кхашка арадьлар ялаташ дIадуа агрегаташ. Доакъарийна лаьрхIа гуйран рожь дIаде эггара хьалха болабелар колхоза механизаторaш Алимов Григорий, Замараев Александр, Кабанов Илья, Сельницкаяца Саним Михайлаца, Атрошенко Иванаца. Ансаев Хьажепа диззa долача шин балха дийнахьа цар дIайийра укх шера эггара хьалха дуьча гуйрана ялата 50 гектар.

Изземисевни ялат дIадийнад кхы а кхаь агрегато. ХIанзале колхозе дIайийнай 100 гектар. Ялат дIадуеш латт.

О. АРЗАЕВ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ДИКАГIЙОЛА ОПЫТ — МАССАНЕНА

Укх шера паччахьалкхенга 2 миллион пунт ялат, 5150 тонн дулх, 16850 тонн шура, 12 миллион фуъ, 250 тонн тха, 17500 тонн баьца дааран докха лаьрхIай тха управлене колхозашен совхозашен.

ДукхатIеа даькъе уж деккараш толамца кхоачашделга производствени управлене парткомон юкхьанцарча партийни организацешен къахьегамхой Iилманна карагIдаьнираши дикагIайола опыта производствапа юкъеяхьа оарцагIбахарга хьежжа хургда. Цудухьа, кердагIчоа, дикагIчоа лаьрххIа уйла тIайохийташ да тхо.

Масала, дIа ца йогIаш помидораш хьалхкеелга эгтара хьалха карадерзадир № 3 йолча сомийбаьца дарий совхозерча нов. Сорокинай бригадо. Духхьала лиьтта дIайийна уж, маьха шозза дарегIа хилар дIайогIаче помидорел.

Новкъост Сорокинай опыт дIайоаржаяра района баьца дараш леладеранца семинар йир цун бригаде. Цу семинаре хиначa кхыча боахамий баьца дараш леладеча звеньевойштен кхыча специалисташтен бокъонца дIаейзар нов. Сорокинай бригаде баьца дараш хьалхкедара агротехника. Цу сомий-баьца дарий совхоза дикагIбарий опытах баьца дарий культурай боккха хьувкъам чуйицар «Новый быт» яхача колхоза, Аргунски сомий-баьца дарий совхоза баьца дараш леладераша.

Практико хьахьекхад дикагIбараша болх беча моттигашка уж семинараш яр геттара пайдане хилар. ДIахьача бIаьсти цхьа семинар йир нов. Первицке методах болх беш волча «Новый быт» яхача колхоза хьажкIаш лелаеча Бирбинов Михаила звеносо болх беча. Нов. Бирбинона балха опыто хьажкIий боккха хьувкъам чуэцара доккха гIо дир дукккача маякашта. ХIанз Ермоловски хьажкIаш лелаерхочоа нов. Арсамаконна байрах дIа па едца валаш Бирбинов Михаил. ХIаьта кошта боккхача пайдане хилар № 1 йолча шурий совхоза фермашка шура йоаккхилга алсамдаккхара балха опыт хьаIомаеш района специалисташа яь семинар а.

Боахамий экономика дегIайоалаяра, дерригa керда, прогрессивни мел дар хьдда балха юкъедара дешаш дикагIа хьестаде яьинай хIанз парткомо. ДIадаха шу зе а деш чекхдаьккхар № 1 йолча шурий совхозо. Оаха лерттIа техкар боахам тIехьабисара бахьанаш, коммунисташ дIа-юха нийсбара, кулгалдеча специалисташа шийна тIачIоагIъяьча участка бехктокхам лакхбара новкъостал дир юххьанцарча партийни организацена.

Совхоза фермашка кхоабача доахана дехкаче доакъарах дукххача болримах етт кавбаина, доакъара дрожжаш, «В-12» яха витамин, искусственни шура № 1 йолча шурий совхоза цхьоалегIча отделене производствана юкъедихьад аьлах даьккха витамин йоалла хьоар.

Совхоза экономика дегIайоалаяра доккха новкъостал дир боахама юкъе яьча специализаце. Уккхазара дуккагIдола детта доахан цхьоалегIче отделене вIашагIтехад. Кагий доахан кхоаб, доакъараш кийчду шоллагIча отделене. Шоай къаьсттача участке лелаю хьаккарч а. Къахьегама овсарле лаккагIа хилкйта, доакъара лерттIа кхом бе, техниках бокъонца пийда эца тардолийт цу тайпарча специализаце. Долче, хьайбай продуктай ерригача показателех йола ах шера план кхоачаш а яь, хIанз кхы а лаккара толамеш доахаш я совхоза коллектив. Дика тоаденнад совхоза экономически хьокхамаш а.

Масала, соаьхарча хьалхарча ах шерана нийсвича 2 соми 62 кепиги чухнахьа яьинай цхьа центнер шура.

Пахаца беча идеологически организационни балха ерригача формашта юххьанцара партийни организацей уйла тIаерзаю Грозненски производствени управлене парткомо. Цу формаех дика пайда эц 1-ча Мая цIерахча колхоза партийни организаце (парткома секретарь нов. Заречный). ДикагIйола опыт балха юкъеяхьара коммуниста хьалхле лелаяра йоккха уйла ю парткомо. Оалхазарий товарни фермана кулгалдеш ба коммунисткаш Еремкинаи Заречнаяи. ХIанзалца хьа эай моттигашта керда «Корнищ» яхача фух йола котамаш толамца ебаю ферме. Моттигерча котамел дулхан фуаштеи дуккха а дикагIа я уж. Цар хьаькъалия кулгалдарах цхьадлаш дегIаух котамашкара боала пайда.

Производства дикагIбараш колхозахошца вIашагIбетталора, сайренаш, кхыйола мероприятеш вIашгIехьйоахар парткомо. Къахьегама дикагIйола методаш, новаторашта карагIдаьниар производствана шерра юкъедахьар дика хьахьоах гойтара агитаце тIа. Коммунистий инициативах хьал а я болх беш и палхазарашта кхача кийчбеш йола кормоцех, хIаьта хIанз хьалъеш я детташ долча доазапна хIама хьоккара йоаз кормоцех. Производствана интенсификаце ярах Iилманнен дикагIйолча опытан карагIдаьнираш балхи юкъеккахьарах йолча колхоза правлене отчетаге тан-ханначье ладугII парткомо.

Укх денoшка, дикагIйола технологи балха юкъехьаран цуйна пропаганда ярах хетаяь производствени управлене парткома пленум йир оаха. Из балха юкъеяхьарах боахамашта боккха пайдe хинна дола кердадараш дикагIдараш дукха да тха дикагIйолча бригадий, звеной балхашца. Белгалленкха деаш да Грозненски опорно-хьокхамий совхоза нов. Шарунова звеноча хьаккарч лелаераша йоккхийча грунташца хьаккарч кхаба а кхоабаш хьакхий дулха центнера мах планая 18 соми 4 кепиги чуйраьба бахкхар.

Къахьегама доккхий толамаш доах Ли Любай методах «Узбекская белая» яхача фух йола хьажкIаш укх шера хьалхкеча «Советская Россия» яхача колхоза хьажкIаш лелаераша. Укх денoшка В. Первицке технологех хьажкIаш делаеча звено звеньевой республиканска семинар хилар цу колхозе. Хий дехкаш хьажкIаш хьалхкеелга дуккха а пайданагIа хилар гучадаьлар семинаре хиинараштe. Цхьан гектара тIара 700—800 центнер мочача доакъарен 70 центнер совгIа фуалъяьха хьажкIаши чуэца вIаштIехьдоалаш хилар бокъонца бIаргадайра парна уххаза.

ХьажкIаш дика хьалхкеьй Ермоловски оалхазарий совхозерча хьажкIаш лелаеча нов. Арсамакова, «Новый быт» яхача колхоза звеньевойс нов. Бирбинова, кхычар. Цу карагIдаьнираша хьахьокх кердадар. дикагIдар балха юкъедахьарца мара дIахо йолача хана юртбоахама дерригача доакъошка къахьегама доккхий толамаш доахалург ца хилар.

Цудухьа боахамий плакаш кхоачашъяра Iилманнен дикагIйолча опытан карагIдаьнираш балха юкъелахьара цхьадлаш тIахьожам лоаттабу, уж гIулакхаш кхоачашдара йола ханаш оттаьй колхозийи совхозийи партийни организацешка.

Юрта боахама производствана интенсификаци яра программа кхоачашъяра дешаш дувцаш КПСС ЦК хурейолча ергIанарча Пленума цкъа долхаш укх шера шоаш тIайийна социалистически декхараш толамца кхоачашдара кхы а дикагIа къахьет Грозненски производственни управлене колхозийи совхозийи къахьегамхоша. Из шоашкара парте Пленума дола совгIат лерхI пар.

С. ИБРИЕВ.

Грозненски производственни управлене парткома секретара заместитель.

Шоай берригa нна уразттабаь дика болх бу укх денoшка Грозненски химически комбината къахьегамхоша геригакхоачаш латтача цIей сийна котало яккхара. ДукхагIа йолча цехашта хIанзле дикка хIамаш карагIдьинад. Царех я номер 132 йола цех. БархI бетта валоин продукци арахецара плаи кхоачашъяьй цо 123 процент, хIаьта планал совгIа арахийцача порошокаш комбината баьина пайда иггаш эзараш сомаш ба.

Балха тIа дика ха йоалаш ба гранулированни полиэтилен арахецара отделене воккагIа вола аппаратчик Ахмураев Ширвани, аппаратчица Бондарь Зина, слесарь Сорокин, Антошкин, кхыбараш.

Сурта тIа: воккагIа вола аппаратчик Ахмураев Ширвани гранулированни полиэтилен арахецача машина пульта тIа.

И. Плиева сурт.

Туризма институт

Дукха йолча советски Iилма учреждениешта тIаккхийттай хIанз цхьаьюха кердаяр — туризма Iилма-тоххама институт. Из йиллай Абхазски АССР столице Сухуме, общественни хьисапе болх беш а я.

Дукха дешаш къоасталергда цо. Уж малагIа дешаш да ховргдa вайна учреждене структурага хьежача. Цига бархI отдел я: доазол дехьарен советски туризм вIаштIехьъяккхара, художественно-методически, экспедиционни, туристски объектай оформленех оборудованех, фестивалеши халкъа деза денoши чакхдахара, туризма экономикаи пропагандаи. Технически информаце бюро а я цига.

Институте беррнгача балха лостам телар а вIашагIтохар а Iилма совет я. Цунна юкъе болх историкаш, этнографаш, искусствоведаш, литератораш, журналисташ, инженераш, агрономаш, курортологаш, альпинисташ, архитектораш, туристски гIулакх доьзаш а дезаш а бола Москвера, Тбилисера, Ленинградера, кхыча городашкара нах.

Iилма кердача учреждене тIатIа шербу шиъ болх. Абхазски Сочински курортни зонай экскурсоводий семинар чадер. Арадаха кийчлеш да советски хоза дехьарчен туристашта йола справочникаш, путеводителаш, маршруташ тIайола книжкаш. Институте совето социам баьб Амтал яхача Iама юкхе кагирхой уннахцIенон «Турист» яха лагерь йилла, аьяна. Керда Афон яхача районе туристски комплекс яра проект оттае йолавай. Сухума юкхе океанарий... тьалье лерхI.

Советски Союзе эттара хьалхарча туризма Iилма-тоххама институто чIоагIIача Iилма ларда тIа оттаду экономикаи культураи лоархIаме а безаме а ваньа — туризм.

Сурта тIа: цхьа вIалхара тхьамаш волча укх кемана форде чу гобоанкхаш я киевленка, москвичка, харьковчанаш, Уралера йоI. Советски Союзе масса мехIиигера туристаш тIауве Абхазе.

Э. Песова сурт.

АПН.

7 ДИ ХЬАЛХА

Семилетка вахлагIча шера план 20-ча декабре кхоачашъяра хьинаре къахьет Машиностроительни арматурни завода коллективо. БархI бетта валовн продукци арахецара план 24-ча августа кхоачашъе вIаштIехьдаьнинад кур. ХIаьта цу хана чухь планал совгIа бIаьш эзараш сома продукци арахецара, планаца нийсйича къахьегама овсарле 13 процент дегIайоалое, продукцега дIадоар 3 процент чухнахьа даккха тарденнад завода боахкой. Август бетта юкъедсача ворхI дийнахьа арахецаргйола серига продукци Октябра 47 шу дузача ден сийна оаха Даьхенна ду совгIат да, йоах пар.

Социалистически яхье хьалха латтарех я нов. Кланчуда кулгалду механосборочни участка коллектив. ХIанзалца кхо ди хьалха бархI бетта план кхоачашъяьй цо. Духхьала электроэнергиъ, материалаш кхоипа, продукцега дIалоздоахара чотах бIаь эзар сом гарта пачхьалкхен ачха кхоадаьа участка къахьегамхоша.

Белгалбаьина дика къахьегаш хилар уккхазара токараш нов. Бугаев, Овсянников, Доценко, сверловщица нов. Малкова, кхыбараш.

М. БОТОВ.

СССР МЕХКДАЬТТА КIЕДЖ ЕТТ

ЦХЬАН ШЕРЕН АХ ШЕРЕН — МЕХКДАЬТТА ДОАЛЛА КЕРДА 87 МОТТИГ

Советски Союзе йоалаш я мехкдаьтта доала 774 моттиг, хIаьта мехкдаьттаи гази доаллаш йола цун территоре США-ерча 2,5-зза йоккхагIа я.

АПН корреспондентага СССР Геологически комитета члена Александр Дубинина баьча хоамах, массa цхьан 1963 шера мехкдаьтта доалла керда 59 моттиг хьайийлай, хIаьта царех доархIаш боккхагIа болаш я: Малхбузен СибарегIара Тетеревски, Ломоносовски, Медведовски, Украинера Рыбальски, Коми АССР-ера Дзьерски Пашнински яха моттигаш а хIаьта шорта Узбекистанера шиъ мийла а.

ТIехкъарча шерашка гучадаьна лоархIамегIардар — из да мехкдаьтта доаллача шиъ область — Малхбузен СибарегIаи Казахстанерча Мангышлак яхача ах гIайреи — алаьмате боккха халкъа боахама доархIам хилар бакъделга.

СибарегIее мехкдаьттах дукха изакъа. Укх шера аьх бетта алкхе цхьан Тюменски области хьайийлай мехкдаьтта доалла йиъ моттиг. Эттара хьалдa цьимхача смевжкко ленnен бийсоннео луш дола мехкдаьтта йиъ бIаь тонн хилар. Кастта йилла езаш я чугIолла миллионаш тоннаш мехкдаьтта дIаухаргдолаш йола Шаим-Тюмень яха мехкдаьтта провод.

Мангышлак яхача ах гIайренах аьлча, из Iалаьмате йоккха перспектива йолаш район я, промышленни балхаш хоаде вIаьа а дIаяленза йола. Iалаьмате дукха мехкдаьтта доалла керда моттигаш кораяьй Казахстане дукха ха йоццаш. Масала, Жетыбаяйен Узенан (Мангышлак) геттара юхера гучаяьккхай дукххача тIоанашка мехкдаьтта доалла ши моттиг — Кармандыбаси Тенгински. ХIанзле а кхетадеш да. Казахстан бIорча хьийзача, шийи экономически доархIамга диллача царгIатта хIанз советски мехкдаьттах доккхагIа хола даккъе — шера 180 миллион тонн — Куйбышевски дукхагIа луш йолча Волжско-Уральски областаша нийсъе йиш хилар.

Укх шера январера июне кхаччалца СССР-е юхь а хьайийлай мехкдаьтта доалла 38 моттиг. Дукха а дукхагIа хиннай Малхбузен СибарегIа тоххамбь ьинa мехкдаьтта запасеш. Иркутски областерча мехкдаьтта доаллача Марковски моттиге хьайийлаб керда мехкдаьтта доале — Парфеновски тIоа, хIаьта шотта белгалдаьккхах кервача тIоанашка мел мехкдаьтта доалл, из цхьа шерьо бIарча хьаийцача Усть-Кутски района перспективаш.

Мехкдаьтта доала кийдаш тIоанешк цоадаьх Томски Куйбышевски областашка, Нохче-ГIалгIайчене, Башкире, Краснодарски крае, мехка кхыча йийсашка.

Белаке совгIаташ мел мехкдаьттаи гази йоалла промышленни моттигаш хIара шера хьадалача Украине. Цу республикера Днепровско-Донецки бера Iаламата йоккха перспектива йолаш лоарI, хIанзе из карарзарер къаьстта теркам тIа а бохийт.

Цхьа метр бурув тохача еггара дуккагIа эффект ечай Казахстанерча Жетыбаен Узенен, хIаьта шотта Малхбузен СибарегIарча а мехкдаьтта доаллача моттигаш из.

Укх гаргарча шерашка мехкдаьтта даьхкара керттера моттиг хIаназоча Урало-Волжски областага йис. Цкъабацкъа, тоххама бурув деттача балхий центр хIанз кердача, промышленносто царагозанна йолча районашка дIадъу. Цу районий воттах цоаттъе итт процент сонкъа лаьрхIед мехкдаьтта запасаш.

Цу тайппара, хIанзалца толамаш хар бахьан долаш тоьо кийнай укх гаргарча итт шера мехкдаьтта промышленность дегIаяхара темпаш кхы а дукха сихье.

Йоккхий а перспективане а СССР мехкдаьтта геологически запасаш. Шеко яц, вай хана уж запасеш кхоачалург не цилар, цкъилеттал мел чIоагIа сихдаь из доакх а.

Тахан «Трансмаш» яхача заводе...

1923-ча шера дена города Грозне болх беш я «Трансмаш» яха завод. Цу дукххача шерашка халкъа боахама эша машинаш, кхыйола хIамаш хьаеш хьайоагIа из.

ХIанз заводе хьаю керттера продукци тракторни прицепаш, хий чуделаду башнеш я.

Укх денoшка цу заводе хилар тхо.

Сийлахь - боккхача Октябра 47 шу дизара сийна яхь йоаржаьча «Грознефтехимстрой» треста 9-гIча тIешлой-монтажни управлене коллективо даь кхайкараш дег чура хьал а лаьца хьинаре къахьегаш ба заготовительни участка говзанчаш. Белгалъяьнна дика къахьегаш я Бунтышев Махьмад керте латта коммунистически къахьегама бригада. Балха норнаш 180 — 200 процент кхоачашъеш ба Ахмадов Моалаз, Дударов Али, кхыбараш. Ала веза, дикка кулгалхе хиларва совгIа, Бунтышев башка рационализатори тьешаре общественники хиларъ. Дукха предложенеш я цун чота тIа. Укх тIеххьарча хана по чина предложени балха юкъейоаляр бахьан долаш боккха пайда хиннаб заводa. Хьалха дIаккхувсаш хиначa аьдках хIанз заводо цьяю аринлеш вIашагIйоахкара эша оаттадаш.

Общественни балха юкъе а дика даькъа лоац Бунтышева. Из да завода партийни паччахьалкхен тIаьхьожама комиссе а заводской комитета а член, товарищески суда председатель.

Завода толамагIа болча болхдоахь, рационализатора нагI ва метала телача станока тIа къахьегаш вола Накостов Маузер а. 5 шу да цу заводе из болх бе. Шийна балха роазал дика карарзаьча кхе отта вIаштIехьъяина своах йола нормаш тIехьвоаччашье.

Сборочни участок. Укхаза къахьегаш я Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутата Арсанукаев Вахида кулгалдеш йола коммунистически къахьегама бригада. Бригаде кийчъеш вIашагIйоах тракторни прицепаш платформаш. Нормах 10 шера йоацаче, хIара денна 22 — 26 платформа вIашагIйоалла низ кхоач цар. Балха нормаш 150 — 160 процент кхоачаш я еш дика къахьег бригада слесара — сварщикашa Магомадов Рамзана, Хасиев Махьмада. Ишта дика болх беш хьайоагIа хий чуделаду башнеш хьаю участок а.

Тха шийца къамаьл хилча участка начальника Мирошниченко Александр Дмитриевича аьлар:

— Оаха хьаеш йола продукци — 15 кубически метр хий чутардала йиш йолаш бола йоккхий аьшка башнеш (чанаш) вай Даьй - мехка массе моттигашка кхоач, къаьстта йоккъал латтача юкъерча Азе районашка. Цул совгIа шотта уж дIахьийт вай республикерча колхозийи совхозийи тьайбаш лелаеча фермашка а. Къаьстта белгалбаьина дика балхаш деш ба Помарин Александр Фомича кулгалдеча заготовки еча бригадашара Умиев Эрши, Дадалов Iумар, Тахаев Iимран, Афанасьев Виктор, кхыбараш а.

Ф. МАЛЬСАГОВ.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛАРАХ

Укх шера 25 июле арадаьннача «Сердало» газета тIа яр «Приказ техар... хохаш боабир» яха заметка. Цу тIа дувцар Шаьла производствени управлене «Степной» яхача совхозе 15 гектар хохаш ханнахьа оасар ца дарах боабир.

Цунах лаьцa Шаьла производствени управлене партийно-паччахьалкхен комитета председатель С. Алиева редакцега ходам бу: «Приказ техар... хохаш боабир» яхача заметка тIа дувцар техкач дязза бакъхилар. Цу дешага а хьежа, партийно-паччахьалкхен комитето социам бир дIабийна 15 гектар хохаш боабарах бехке болча агронома Амирханова бетта доагIа 110 соми бригадира Пака 115 соми дIа па луш кIела хьожадолли, цьина.

ХIаьта совхоза директора декхараш кхоачашдеш волча Воробьевах бехк боаккхалба цо хохаш боабьараш бехктоккхаме ца оазарах».

IИЛМА СОЦИАЛИЗМА ИДЕЯЙ НИЗ БОЛА ГIА

1964 шера 28 сентябре деррига ча прогрессивни адамаша белгалдоаккхаргa I Интернационал — Болхлой Дунен халкъашта юкъера Товарищество, массе мехкий пролетариата эггара хьалхара дукха нах юкъе бола революционни организаци хьаьъ бIаь шу доала да.

I Интернационала хIанзарча дунен халкъашта юкъерча болхлойи коммунистически болама лард еллар.

XIX-гIа бIаьшере юкъеккхьачача хана, I Интернационал вIашагIтохаш, дунен тIара промышленни болхлой 10 миллион сагал кIезигагIа бар. Уж берригаш а капиталистана мехках оттабаь лаьш бар. ХIанз, бIаь шу даьнначул тIехьагIа капиталистически мехкашкара промышленни болхлой 180 миллион саг ва. Иштта болхлой ба Азе, Африка, Латински Америка дегIайоагIача паччахьалкхенашка а.

Шовзткъеи шиъ миллион коммунист

Болхлой класс «хьал долча классаша хьаьча ерригача къаьнарча партешта духьал латташ йолча къаьсттача политически парте чухь» вIашагIтохар социальни революци котъялара хилансa дагIдоаца хьал да аьина дIакхайкадир I Интернационало.

Иштта йола парти хьавра новкъа баьккха хьелхара гIа бар 1847 шера Марксей Энгельсей вIашагIтеха коммунистий Союз. Цхьабакъда, из Союз дукха нах юкъе боагIаш ацар. 400 гаргга член мара ванцар цун. Дукха цах юкъебола эггара хьалхара дунен халкъий пролетарски парти яр шийн мугIарашта юкъе итташ эзараш болхлой бола I Интернационал. Европан Американ мехкашка секцеш яр цун болх бера.

Коммунисташ I Интернационале тIеххьа хьабоагIараш ба. 1918 шера, Россе Октябрьски революци котъяьина шу даьлча, дунен тIа 10 коммунистически парти яр. 1957 шера 75 яр уж, хIаьта хIанз 90-нел совгIа я. Дунен тIа хIанз 42 миллион совгIа коммунист ва. Укх тIеххьарча 25 шера дунен тIара коммунисташ 10-зза совгIа дукхагIа хиннаб.

Коммунистически болам хIанз эггара боккхагIа бола, эггара вIоагIагIа вайна еш бола политически низ а хинна дIаэттаб. Шийна юкъен тIехьен болча нахага диллача а хIаьта ишттa шийн идеологически общественно - политически воздействега диллача а вай хинерча дерригача кхыча политически боламел организацеи тIехлатт из.

Болхлой класса дукха нах юкъе болча организацей цхьоагIо хиларан гIулакхаш цхьана лелаларан тIехьа

I Интернационал хьахиначa хана болхлой доадам боала даьъа мара дацар шийн профсоюзни организацеш болаш. Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хила гарга эттача хана дунен тIа профсоюзий 15 миллион член вар. ХIанз лаьттан букъ тIа 200 миллион совгIа воле болхлой гIулакхера саги ва профессиональни организацешка вIашагIкхийтта.

ХIанз Iалаьмате боккха доархIам болаш я I Интернационало вIашкхайкача дунен революционни болам кертера принцип — болхлой класса цхьоагIо хилара тIехьара принцип. Болхлой Дунен халкъашта юкъерча Товарищества Генеральни Совето 1866 шера ядаьй: «ХIанз болаш йолча болхлой организацех цхьаннеца а конкуренци лелаш Товарищества а ше царча вухьая а оттаеш. Из ца даран совгIа, цу организацеех пайда эца а дерригача мехкашкара нар лаьаш шерье а дерхI цо цар вIаша кхетаеш бола уйлаш кийитен царга гIулакхаш цхьана лелалайтен гIертаж».

Марксов Ленинов васкеташ кхоачаш а деш, коммунисташ дунен халкъашта юкъерча болама цхьоагIонна тIехьа доаттабеча къовсаме хьалхашка датт. «Болхлой класса ерригача организацей гIулакхаш цаIаш хилара тIехьа а вай парти, — аьннад дукха ха йоацаш Н. С. Хрущева. — Шоай вахара боагIонашта тIехьа, социальни прогресса тIехьа къахьегамхоша доаттабеча къовсаме Iалаьмате боккха доархIам болаш а да из дукха ххьажа эттта барт цаI хилара.

Дунен социалистически система хьоена халкъашта юкъерча болхлой класса хьалаь хIанз да

Классаш йоаца социалистически общество хьае деракIаш политически Iаьдал хьалаьккхар пролетариата сийлалъюэккхьа декхар а хинна дIаэттад йоахар, I Интернационала Учредительни манифеста тIа.

Нагахьа совца 1917 шера Сийлахь-Росси Октябрьски социалистически революци котъялара пролетариата политически Iаьдал хьалаьккхарах йола I Интернационала дергIоаца идеяш цу хана вай планета тIа баьхача нахах 8 процент нах бахача Росси чакхъаьла але, хIанз уж чакхъаьхай Европа, Азе, Америка 14 паччахьалкхен чухь. Дунен тIарча берригача а нахах хIама ца эшшаш 36 процент нах социалистически мехкашка бах.

Дунен промышленни производства юкъе кхаьчна Советски республика доаца удельни доала 1917 шера 3 процент мара дацар. ХIаьта хIанз дунен промышленни производствана юкъе социалистически лагеро доаца удельни доала 38 процент да. Промышленни дегIаяхара дыллача социализма мехкаш капиталистически паччахьалкхенел хIама ца эшшаш кхоазза чехкагIа дегIадоагIа.

Империализма хьаьъ колониальни система кхай

XIX бIаьшере юкъеккхьачача хана тоIадаь даьъача колониальни халкъаша доаттабу къамаш кулгалдахара къовсам йола мара беннабацар. I Интернационало бувзам доаттабора колониальни мехкашка, цига шийн секцеш а я гIертар. Дукххача мехкашка — Алжире, Аргентине, Австрале, Кердача Зеландe — цо I Интернационала секцеш.

ХIанз, социалистически мехкашен дунен халкъашта юкъерча болхлой боламен материальни моральни хьал а доацаш тоIадаь доахкача халкъаша къонахкад дохдара къовсам доаттабар бахьан долаш, еккай империализма хьаьъ колониальни система. 1919 шера колонизаторий низ Iоткъамз хIал ваьар 1.230 миллион саг, е планета тIа баьхарех 70 процент нах. 1964 шу доалалуш хIанз а мукъадалаза йола колонешка вахар 40 миллион саг, дунен тIа бахача нахах 1,5 процент.

Дунен шоллагIа тIом кхийначул тIехьагIа хIанз шиъ миллиард гаргга саг ваха мехкашка ше духхьал деш хинна дола хьаьар империализмах.

Социалистически мехкаша шоай интернациональни декхар кхоачашду

Дунен социалистически система дегIадоагIача мехкашта доккха новкъостал ду уж экономически дегIадахара, эггара хьалда пар чухутеннаlизаце шоай къаьмий кадараш хьалхлайтарен а шие. «Шоай вахара керда хама йолаше кьонаIа суверенни паччахьалкхений халкъаша тIа-тIа чIоагIагIа тьакхайкаду капитализма боацам социализма юкъе цхьара шоашта чехка дIалоахадургдаш колониальни доазах юхедисараш яхаш» (Н. С. Хрущев).

Социалистически система мехкаша новкъостал деш дегIадоагIача мехкашна хьалдеш я 900 гаргга промышленни предприяти кхыйола объекти, царех СССР новкъосталца — 480, Чехословакие, Германски Демократически Республика, Польша, Болгари, Венгри, Румыни новкъосталца — 400. Советски Союзо экономически технически новкъостал ду Азе, Африка Латински Америка 23 мехка.

Советски Союза новкъостал деш хьалъеш я Iаьожанен бос болчеи металлурге 34 завод, 30-нел совгIа металлах чIамаш юи машинаш ю завод, 20-нел совгIа мехкаьтта чакхдоаккхен химически завод, 20 электростанци, 65 дешаран заведени, кх. д.

Социалистически лагеро тIа-тIа дукхагIа новкъостал ду дегIадоагIача мехкашта цар шоай кадраш кийчъеш. Мукъадаьннача мехкашкара вена СССР-е дешаш я 12 эзар совгIа студент.

Советски Союзо кхы а социалистически мехкаша сийдолца кхоачаду колониальни низаIенъям дIадаьккхача а къамаш шоай лоIаме дегIадахара чоакъа дьахарен я Азе, Африка, Латински Америка дегIадоагIача мехкий тьанкъетьяна шоай интернациональни декхар. (АПН).

ШУРИЙ ФЕРМАЩКА

ГІАЛАТАШ ЮХА А ДУВЛИЙТ

Соахка пачхьалкхенга шура белхаро кхачхьаро гьана тІехьайсар Грозненски производственни управлени Горячеисточненски совхоз. Цул шортторо балхаш дар доаттаьран цкъа хилар. Тиекуьона шура кІезига хуш дар бурзара хила доьлча доглхом.

Шабехьала, совхоза кхеравьона, уггаре хьалхарча оргІашка дуьйлира шо. Максимишост партийни востоццщика ноя. Ковубей не доаттІача таймара тердІаммалад соакха хиинні гІалатами.

Укх шера 15 эзар центнер шура пачхьалкхенга бехна совхоз, хІаьта укх дІабахача воркІ бетта шишар да 5552 центнер а бала мадарак шийінага 37 процент мара. Малагіа бахьанаш да шура кІезига яхар?

Царех цаІ да совхозерие кхоачаме бяза найда ца хилар. Боахтара цулгалкхоча шоай кханхьа белхе шыц деррига долхан ахьяи дагараяца бахкхача хана кашача доеатьршана Іалашдаро. Совхозе шиица балханшк даиу хІана

а: доатьаран тулах, доьтьерил роцвена цкъе кхочанмболаш бедаш ца. яхаш.

Цхьабехьала, царна цхьанхьа а хьахаш хьайбанта чарбанча тергІома гІулакх ніашгІоаьлакшия. ХІаьта ца тоаьдча белан хьалхара дІалайчалча цунна даца найда ца бодлий.

ГІулакхаш селхара цона хьэла тІа доллашехьа а, теттара цхьаа дел совхозе доатьаран кийчделга хІане а. Ерригача совхозе гІалла кийтье эзар 2175 тонн яьле я, хІаьта кийтеьль ышкор ца 1200 тоннаь кІезига соагІа а ваьлаце ицйсйисе 55 процент мара. кийчде доза ца 3310 тонн ца. оргІаш даьа дац 1380 тонн е 57 процент мара, хІаьта деррига а бедаща хьатІаьаа ца 13 процент мара дац. Цул соагІа, 12285 тонн сілос а а совхозе кийтье яцац, хІаьта дацтхе оалар оц деррига а 6890 тонн мара. Цулуьхьа, тамаш а оц, иштта мара доатьараш кийчдеш ца цалча. дова долхан доахан Іангара дарг ца хилара шура дувза боенхорг ца хилара.

Кхоачамболаш торво ца совхозе дьайбай фермашкарна хьаьча балхашта механизаци яра. Комбинированна доатьараш кийелу дика завод я совхозе. Цхьабехьа, болх беш ац ца. Боах беш ца электродоильни установкаш а. Цул соагІа, доатьараш дІалехкара а кийшкара кхе оракхаьара а балхаш кулгаца леш ду. Цу доллача кІезиьана цадьарь деаьа бахкачаш бІена дар дыгаца санилха ьна вІаштІехьчыхйна а дІада. ТІаьхьа шура бахьара доахвада мадааь шура боахкар хилла, хьаьна ххоачамболашна кийсуна.

Уж кхоачамболашна дІахо ца диа, хьайбан дьегіа кхабо, шура дукха хилийта вІаштІехьчыйна а хила. ТІехьха шура шура бахкара хилла хьаза кхоачамболашна совхоза.

О. КОДЗОЕВ.

ФЕРМАЙ БАЛХАШ ТОАДЕННАД

Дика вІашгІехьчыхьа на гІулахкх массаьа а дика бархАт дова. Иштта ду ших вІаштІехьчыхьа а «Шалинский» совхоза шурий-товарий фермашкагІа хьайбаш леладераштан кхьоара яья.

Хиалагна доолча шурийтоварий фермашта доахкашта, хьайбаш лелладараца ноанаьа ар дукьа щоай хьалкхарна хьапулучне, иштта ахьча хІара кхоабача Іаттагара шура дукхагІа хьаьара Івьарчан совхоза вархьайна болхолой комитетан дрекциях.

Укхаза карара кара тела совхоза байрьх, сталан бетадиеи — телевизор. Уж тергак шура дукхагІа хьахара пачхьалкхенга йоахкан дуьлла доаеча социалистически кхие хьалхара моттиг хьаьа шурий-товарий фермай коллективашта.

Цу тайппара кхьаст-кхьоарча болхлошта лаьрхІа а урмеш отечный лелардерачтыа кхе хьалкхарна диканІа болча доарахашта тела.

Хьалхара уреман — саантое тІа ваха мах бокщаш путевка. Шолагіа моттиг хьаькара дхи отдыха нана мах боакщаш путевка ошарга. ХІаьта кхоалагІа премии дуьгьа кхе юоалал моттиг хьакхачо.

Из соцам дІабоахьйтаь шурий-товарий фермашкарча хйрамхача болхлошта, царех хІеранна йоаз социалистическа кхьа уловеш, хІаьта балха тІа толамаш дахара уж шоаьа а баьннаб.

ХІара ятт да массаьа доаьаш кхоагаьа а ду, хьахха баьннарашта карара кара тела хьайлаш тел.

Цу гІулакха совхозе коммиснс вІашгІахьалай партийни комитета секретарь ноя. Арсонов, кертгера зоотехник ноя. Кубанов, болхлой комитета председатель ноя. Магомедхаджиев кхье а балаш.

ДІахкар дукха цІа йоашанхьа, социалистически кхьэх, дукха доаттІача тайнара доккха беркат дахьар. Масала, дагалха санна дул хьахкагІа болхагІа отделенера шу-

рий-товарий ферме декием бийзанием йоаккхаш кхьия шура 1800 килограммаш сов Іоахкаш кхиваьаш, хІара на хул 2375 килограмм. Яьхах хьехкаигарій доарахам бика, укх тайпара сурт отт хьалкхашка. Июль бетта тІехьаргахь дийнахь шолагІача отделенера хІара кхоабача Іаттагара яьхха шура 50,4 килограмм хилар, хІаьта август бетта яькхарча итт дийнахьа яькхар — 63,9 килограмм. КхоалагІча отделение июль бетта тІехьарера итт дийнахьа кхе Іаттара кхоабача шура хІара лаьрхІача 46 килограмм хилар, хІаьта август бетта яьхкарча итт дийнахьа яькхар — 48,5 килограмм.

ДІаьахча шера цу хана кхоачаш ерригача совхозе хІара кхоабача Іаттагара 57,4 килограмм шура йоаккхар. хІаьта укх шера — 58,1 килограмм.

Кхы а дукхагІа шура йоаккхаш бола доаргаш ба совхозе. Масала, совхоза шолагІча отделенера доарка коммуниста Цахаева Тумишас хІара кхоабача Іаттагара итт дийнахьа йоаккха шура 71,4 килограмм я. Цул дукха тІехьа ца юсаш кхьехьа 65,5 килограмм шура йоаккхарш Ибрагимова Дагалас.

Болха тІа дика кхьаьегаш таламаш доах цхьаолагІча отделене шурий-товарий фермера доаркаша Цуцуева Курьхана, Хасева Асмпяс. Царитт дийнахьа хІара кхоабача Іаттагара 65—68 килограмм шура яьккхай.

Тхо хилар яьккха шолагІча отделене детта доахаш хоаттадеча моттиге. Укхаза ба 400 соагІа етт, царна гІулахк деш 25 доярка а йолаш.

— ХІана ШІе байрахх цхьолагІча отделене фермагара, цхьабахьа тхо дог тийша да цига на дукха хьалург на хиларах, ХІака яьхче из кхьаар дуььа шоай хьинар на кхоаеш кхьхьера лаьрхІа ба йоах отделенешка дІаркаш.

М. АЛБОГАЧИЕВ,
тха собкор.

ПРОИЗВОДСТВАНА СПЕЦИАЛИЗАЦИ ЯРА — ШЕРРА НИКЪ

Укх шера планах 170,5 эзар коа тІара оалхазар хилийта лаьрхІад Грозненски производственни колхозно-совхозни управлене боахамашка, царех 135,0 эзар — йиша котам, 14300 эзар фуъ гулде, царех 11000 эзар пачхьалкхенга дохка, дийна долаш эзаь 516,0 тонн гулдеш дола 553,3 эзар ков тІара оалхазар дорстаде а пачхьалкхенга дІадала а. Москадий ферма лелаеш болча «Советская Россия» яхача колхозагара дІайиккхача, хІанз коа тІара оалхазараш лелаеш да тха управленера доврига боахамаш.

Колхозаштеи совхозаштеи специализаци яра гІулакх 1965 шера чакхьеча лаьрхІача мероприятешка оттадаьд коа тІара оалхазараш лелаеу фермаш Горячеисточненски птицесовхоза, № 1 йолча бьаца дварий - шурий, № 3 йолча самий - беьца дварий совхозашкара, «Новый быт» яхача артбоахама артелара дІаяха.

Специализаци ячул тІехьагІа Грозненски производствен-

ни управлене боахамий хьатІадоагІача шерре а хурга 204,4 эзар коа тІара оалхазар, царех 180,4 эзар — ккаш йола котам. Цунах торо хургья 21596 эзар фуъ гулда а 620 эзар оалхазар дорстаде а. Цу тайппара, 1964 шера планаца кийсача 7926 эзар дукхагІа фуаш гулде а 78 эзар дукхагІа оалхазараш дорстаде а дерхІ.

Старо-Юртовски Грозненски совхозашта а ЦхьоалагІча мая цІерахча колхоза а дула дикаха оалхазараш кхедергдолаш дІахо специализаци яра йиш дулийтаргья дулха лаьрхІа хьы а 70—80 эзар бройлер чуотталь йорстае.

Миашта ярта специализаци ЦхьоалагІча мая цІерахча колхоза? 1963 шера оалхазарий дааьне тоьал дикка толамаш даьхар колхозе: планах 8250 эзар фуъ мара гулде дезаш ца хиннача метте, гулдаьраш 9848 эзар фуъ дац, е кІора кхиина котами аорхІаш 140 фуъ, планах 125 фуъ дохча метте. Пачхьалкхенга дехкад 1404 эзар фуъ е 104 процент кхоачашьый план, деррига а дакхха оалхазарий дулх 390 центнер за. Цхьа эзар фуъ даккхарга дІабола мах 45 соми 88 кепги хилар, пленах хила безар 58 сомя 20 кепиги долча метте.

Племенной а, хІаьта иштта товарни дулха лаьрхІаи а кІоригаш йоакха фуаш гулдергдолаш специализаци е дерхІ ЦхьоалагІча мая цІерахча колхоза. 1965 шера чакхьяха лаьрхІача мероприятешка белгалдаьд коа тІара оалхазараш колхозе чухь дІанийсде. Цу тайпара, корниш якача фух дола доккха хиина 5700 оалхазар леладе дерхІ алхха цу фух дола оалхазараш мара леладергдоацаш, хІара ккача котамо шера 130 фуъ дергдолаш, е деррига гулдеш дола фуаш 650 эзар хургдолаш. Уж фуаш дукхьал инкубаце гІоргда корниш ехача фух дола колхоза ший оалхазараш кебадар дукха, хІаьта дисараш управленерна а республикерча а кьыча боахамашка дохкаргда. Фуна а дулха а лаьрхІа оалхазараш кхеду кІоригаш йоаха фуаш дехкача, колхоза 286 эзар сом хургда.

Товарни фуаш гулдара эрсий кІайча фух йола 19 эзар котам хилийта дерхІ, хІеранне шера 180 фуъ а дергдолаш йола, иштта аьлча деррига а 2200 эзар фуъ гулде а царех 500 эзар фуъ кІоригаш яхара дохка а дерхІ, хІаьта иштта кхачаина лаьрхІа заготовительни организацешка дохка дерхІ 1700 эзар фуъ. 30,4 эзар котми тІехьера гулдергда 3500 эзар фуъ, царех пачхьалкхенга доакаргда 1700 эзар фуъ, инкубаторни станцешка — 1800 эзар.

104,0 эзар оалхазар дорста а даь 1134 центнер оалхазарий дулх даккха дерхІ. Цу тайппара, 1965 шера оалхазарий продукташ ехка 617 эзар сом эпаргда ЦхьоалагІча мая цІерахча колхозо.

Уж мероприятеш чакхъяхара инкубаторни станцешкара цхьи дии бийсен дацина 160 эзар кІориг эцаргья колхозо. Йолаш йода птичникаш бруерация а лоархІаш, кІоригаш шоьщрай ханашка хьежаш дІайийсьара 19 эзар кІоригаш лаьрхІа шии птичники кІоригаш оагІиагашка хьалкхейра 55 эзар кІориг чухоаргІйоаш шии броулери хьалье еза колхозе. Уж белгалдаь типови объекташ хьальара 50 эзар сом кредит а хьожадаь финансеш хоавкьостал де деза хІана колхоза. Изаал ахча а гІишлош ю шин бригада а хилча, уж йиь объект шин бетта хьальаь ергьи колхоз.

ЛаьрхІаш вІашагІ—улдаь доаькараш кийчдеш йола цех шерье а цуица механизаци е а, хІаьта иштта Іан замалахьа мел эш гидропонни хьсане мошка доакьар кхехеп искусственни шура кийчьан.

Уж лакхе белгалдаь гІулакхаш чакхальхача колхозага йиш хургья фуаш 1455 эзар дукхагІа гулдеш пачхьалкхенга 298 эзар фуъ дукхагІа дохкаи, 1963 шерарчул кхоза дукхагІа оалхазарий дулх даккха.

А. РЫЖКО,
Грозненски производственни управление инструктор - организатор.

ХЬУВКЪАРГЬЯ ХЬАЖКІАШ

Ножай-Юрта района «Ильича васеташ» яхача колхозе 250 гектара тІа кьалкхеча хьажкІаш. Лакха хьувкъам хьалхвбара, хьажкІашка дІадодар лоздара тІагІертта хьаьегаш ба колхоехой.

Дрошкаа хана дІайийра боахме хьажкІаш, шекара свекла, хкийола культураш. ХІара гектара тІа 10—15 тонн шурдаьлна кхо а дилла хьацдар кхаш. Агротехника бокъонаш телла а ца ец гІулахх хьаттадир дегІайоагІача культураш.

Кхьаста дика хинна Гарихановгеи Зелим-Ханилгеи кулгалдеча звенос хьелкхеьа хьажкІаш. ХІара гектара тІара 30 центнер чул совцилистически дехкараш тІайицад звено членашка.

— Оахош тІайша дехкараш тІехкхоачашде лаьрхІад оаха; кІаьнгагІа иза а 40 центнер хьажкІаш чувьарга оаха хІара гектара тІара, — йоаь З. Гарихановс. Шеко йоацаш шоаш лерхІар кхоачашде вІаштІехькаргда хьажкІаш лелаериаш. ХІана хьыча хила хіача бесса листе а гІад сома, лакха долаш а кІеранех шиша кхокха хьежкІа йоалаш а да звено кхай тІара гІадашш.

Кхоаста диь шу дьяьна хале а кадай а хьяар долаш а на нов. Гарихановс. ЧІоагІа дукхо беза цунна ньахьаши. Ший кхай тІа дика кхьахьегарий соагІа дукхана шерашка Іоаьь йоахка опыт кхачара дІайоахйт Зелим-Ханиа. Касте-каста хул из ныча звеной кхыша, хайдаргвна хьехар ду цига.

Успанов Агас кулгалдеча звенош социалистически ях лелаю нов. Гарихановс кулгалдеча звенос. Хала да царех тІехьаьоар малагІа я ала. Дика хиннай нов. Успанова звеной хьажкІаш а.

Гуредва мара белгалбаккха йиш ца чубуьхьаргбола хьувкъам, бакьда социалистически дехкараш оахош дукхха тІехкхоачашдергкиахар дог тийша да тхо, Гектара тІара 40 центнер хьажкІаш чул торо хургья тха, — йоах нов. Успанова а.

Гектара дика шекара свекла хьалхьяаьд Алапаева Эсета кулгалдеча звенос. ХІара гектара тІара 200 центнер мерза овлаш даха лерхІаш кьахьеган ба звено членаш.

— Кхо шу хьаьха йийра оахо шекара свекла эггара хьалха. Из культура хьалкхеара опыт ца хилараx во хьакулар хьувкъам. Хинахьа дІавцар, макха баккаьеш, лерттІа кийлхіецар, цІенда дІадахахар оалараш. Цудуьхьа лоха хулар хьувкъам, — дувц Эсета. — ХІаьта цкъаа гектара тІара 45—50 центнер мерза цкъаш шекара свекла. ХІанз тхоай болх дика бол тхона.

Каст-каста хул «Ильича васеташ» яхача колхозера шекара свекла кхебараш Шалла производственни управлене боахамашка, шекара свекла кхашка хьежаш. Ловлакхоша социалистически ях лелаю цар.

В. МАГОМГАЗИЕВ,
А. АБДУЛГАДЖИЕВ.

ЛерттІа кийчо е

ХІана культпросветучрежденей болхлошта хьалкхьа латтача кертгера дохкарех да культуре учрежденеш Іан замалахь лерттІа боли белгбаьаш кийчар.

Цу дакъе белгІакеьа оза дахха кийчо ю АхкхІ-Мартана доахна чувоагІа Котар-Юртарча, Давыденкорчи, Буматашен юрта библиотекаш. Цу библиотекаш заведующаша лакхаьа оацшиаІбаьнна мел эшача хІамаш кхоачо. Шортта ІалашаІь кхетчала дакхо, библиотека помещени хьаха, кІир тела, хьалоха ремонт ца йистькхай.

ЦхьабакхІа, тхо оане чувоагІа дукхагІолча библиотекаш йоча хьаде а. Масела, Закан-Юрта библиотека дахча ца дахха ер шолагІа шу да. ДІадахна бІарчаш Іай цхьа а цІа кхьезар библиотеке. Цул заведующа нов. Аниева шелалча юрта Советере йоаьдаьа хьаар. ТІакхха цу тайпара помещенеш бола бина каст-каста цамогаш хул. Цул совцал кижимаш лакараш балка кхьавса а хала да, уж дехна дукхагІа хила безача метте кІезигхо. Цхьанхьа ковльостал дацдухан юрта Совето а. Иштта болх белга гаьна лала йиш яц. Библиотека лаьрхІа ца дахьа дакха Ацаеайна шийта делваргма дий хьяна дог доахийна а ца.

Цу тайпара кхоачамболаманш да Самуннашкара. Лермонтовера, Ореховера, Шалли-Юртарча библиотекашка а. Уж хІана ремент яхоа я, хІаьта дахча а денаша. Библиотекашта эшачух цхьаккха торке ца юрта Советий председателашка.

Іан замалахь кхьаста дукха хьу хул библиотекашкара книжкаш дешаш. Уж ба полиипросвещение кружокашка, школашка дешша бага нах. Тоаниза, шийлача библиотека вІаштІехькаргдаш цу кхьаха хьишташ дизза кхоачашде. Цудухьа юрта Советий председателаш, библиотекараш, юртарча общественность оацагІа хила дІадаха дезаш ду доккхий кхоачамболамаш.

А. САЛИНА,
Ачхой-Мартана массови библиотека заведующа.

Шера план—І-ча октябре

Юрта боахама интенсифика яра хьакхехьарча КПСС ЦК Пленумий решенеш яхача тайпара вІаштІехьайкхаб шоай болх «Скотооткорма» тресте чувоагІача «Алханчуртский» яхача совхоза болхлоша. Укх шера пачхьалкхенга 670 тонн дулх дохка дехкарийна ар совхоз. хІаьта дІабахача воркІ бетта из дохкад 519 тонн дулх. хІаьлуча тІехьагІа дохка дезар 51 тонн мара дац. Пачхьалкхенга дулх дохкара план цхьолагІча октябре кхоачашде лоархІаш тІегІертта кхьахьеган ба хІана болхлой.

Плана 57 эзар сом мара доцна дІабахача кхха бетта 261 эзар сом пайда тІадеташ совхозо.

Совхоза отделенешта юкъе дикагІа кхоамаш дахкаа кхолдагІча отделене болхлой коллективо. Укх шера хІанна пачхьалкхенга 339 тонн кхоьый дулх дохка дехкарийна я отделенн. хІаьта хІахалехьа а до дехкад 240 тонн дулх. Совхоз делз тІегІертта кхьовсам доаттабара вІаштІехьдийнад из кертар яйне. Хьиннахьа еллар укхаза сиклас, шортта Іалашдо кхыдола тайп-тайпара доатьараш. Дика йІоахйир хьакхарчаш чуйоеккаю помещенеш. Цудухьа Іан хІоалаа а дІаьстій ьлча а шортта хилар укхаза доатьараш. Сийла дагІаьар хьаций хурсаш, товарнина Іаннара дьар ерригіа хьахкарь.

Хилача балхашта, масала, помещенешка кхо пресадкхилга, доаькар дуллийа, хий моладелга механизировани дах хилар торо хилийтина ар центнер дулх декхарийна хиликаш и отделенешта.

ДІадодар дикха лохде. ЮкъераІаьрхІача центнер дулх даккхарга совхозе 57 сомм хьоелагІча отделене 54 сом мара дІайхнйтедаш дІабахача воркІ бетта.

Продукци совхаькхара дика накхьа йола хьаккара, кхоьфорашна Іаьхь йола йоакха опыт. Цу балха тІа 18—20 шера кхьахьийта ба укхазара цхьабараш. 4—5 бутт болх хьа а нийе 8—9 бутт балкха йола кхоаб хьаккарв Гаччарова Дарисс. 405 кхакхьа хІанна цогІулакх деш. Йоккхе лаьрхІача 520—530 грамм доаэл тІаккет цу царех хІарвнна дийнахь-буьси. ХІаьта дІабахача воркІ бетта оа кхьабача хІара хьаккара 820 грамм доаэл тІаккхийтча дийнахь-буьс.

Кхы а дикагІа тІеламаш доахаш кхьхьег укхаза Федотон Александра. Дийнахьбуьс 550—560 грамм доаэл тІаккхет цу кхакхьа 530 хьаккара —Іурехьа а йоагІа со бахьа. ХІаьча гектара дукха юъ хьахкарчашя, хІаьта доацца цунна шийа аьцча а Іетта царна. Цудухьа сихха доаьхар а дилле помещени цІенде водалду со. Иштта ххинахьа моладу хий а. Шин оагІорахьара мух чухьекхача помещенешка йоакхаш хилча хьайа ж хьбя а цамогаш хул хьакхаре, — дуц нов. Федотова. Цо санна дика кхьахьегаш ба укхаза Дарчиева Тамара, Грибанова Нина, Лащенко Екатерина, кхыбараш а.

Дулха лаьрхІа доахаш кхоабеш а «Алханчуртский» совхоза цхьолагІчен шолагІча отделенера. Першомайски районе. дохкин лаьхкача дасгІанешна доаьхаш ца хІана укхаза цкъахарча тІаьрже сергІаш. ХІара бежан 280—300 килограмм долагІа дІакхоабачадийча мара дІачухургдаш уж дулха.

Дика хьахкамаш доах шегаштолагІча отделене балхой Іуша Тадхадов Ножос, Тимаев Заулхина, Сомаев Хьасана, кхыбар. Пласех дийнахь - буьс тІаккхета деза дулх 590 грамм мара доаццна 580—600 грамм а кху дукхагІа а дулх тІаккхет цар кхоабача хІара бежанна. ХІаьта 420—450 бежан доаьхадаш 9—3 сар мара ааца укхаза. Цар кхеташа вІаштІехь баьннад шоай болх. Массех малбаннах йийьлай цар шоай дахгІешаш, хІаьта оргІагІа тІалаз цар тІа Іулаш. Цу гІулакхо торо хулийт дехтІаьниша масса хана шортта баьшиш хилийта.

Иштта дика вІаштІехьбаьнна шоай болх цхьолагІча отделенера баьча Іуша Мумуев Хьамила, Беснуева Висита, Хамзатов Дзиис. Укх шера дулх дохкара шин план кхоачашьде йиш хургья шар. 2500 бежан да цхьолагІча отделенера ловкаш дастІаьниша доаьхадаш.

КертгІара дехкарех цІ да хьайбай фермашта лаьрхІа ремонт бега. Из гІулакх лерттІа дІадолаьа совхоза цхьолагІча шолагІчен отделенешка. Пхелба соагІа хьайбаш ца укхаза Іа ханжка дезаш. Уж латтаргдолча торпар хьахаш, хІнаша юрташ хьачкаш. Пачхьалкхенга дулх дохкара шин план кхоачашбергба совхоз, йоах «Алханчуртский» совхоза хьайбаш лелараша. Тешалаш да цар йоах.

Сурта тІа: Федотова (лакхехь) — Лащенко.

Ди. Паквен текстн сурты.

«ЕРМОЛОВСКИЙ» СОВХОЗЕ

Ермоловски оалхазараш лелеча совхоза профсоюзни комитето «коммунистически кхьахьегама ударник» яхе сийле цІи ерий производственни хьахха латтарашта. Царна юкъе я республике цІи еза оалхазараш лелаеш йола Олхонна Нина Васильевна. Цо дика толамаш доахаш фуаш гулдеш. ДІабахача а шера хІара котамтера 167,5 фуъ гуллаьа совхоза мехко.

Иштта «коммунистически кхьахьегам ударник» яха цІи еннай совхоза цхьолагІча отделене Сукиева Зулайна, доярка Юсупова Марияна, оалхазараш лелаеча Лазарева Марияна.

* * *

Оалхазараш лелаеча Ермоловски совхоза болхлой коммунистически производственни инициатива хьалха латтараш экскурсе кхьа Весим-Грузински новкьа. 15 комбайнер, токарь, слесарь, оалхазараш лелаеча кхьаьана дари гора Орджоникидзе. Укхаза уж хьежар Кайловсела-ХІари республиктоа столица белгальхьчанча моттиггаша, тІакха экскурсанташ Тбилисе бахар Грузе столице музеешкиа, театрашка хилар.

— Тха вІоагІа доагІоалькхар цу экскурсе,— йоах слесаргра Ахматов Вахас. Геттара тха уйла тІеэзар Грузе столице исторически памятникашка, культура Дворецаьда, музеешта театрашка.

К. ВИНИК.

МАЛХ КХОХКАБЕННА ХА

«Кхояна Малхха тІа хІиаро дукхаьа кхургда... Малхха тІа хІиаро ховшаш... ЧІоагІ а зуьз... Да а детташ Малхха корчув кулашкара дагІа делха мел кхьоца Малхха ЙІоехал дах беллара кхочуш чІоагІдаргла, магнитни дуьа гІатта мерз... ХІара денна вай деттан тІерза лорарташ из йола прогнозаш а санна, массех шу Малхха дінза даргаш цу тайпара хоамаш. Пахе лаьтган магнитизма, ионосфера, йоарча радиотлагІей институтаь ааамоскваш Іамаш городоке кхекьа шорта...

Ах шу ца укхаза, институт ульча Красна Пахро, кхохкабенна Малхха аа тохкаш латта—саь йиша Малхха Дунен хьалкхарчавлага шера Іилмаш кхета модерница. Землаш дахха кхохденьхьа тІехьагІа дІабахача укх воркІ бетта белгата хила а хинб Малх латийна, цхьабахьа Іилмаш — истроноимехьа, геофизикаь бола цу хана мецел сатІера бокщаш кхьагаьаш цІахьха а кхинайнгий, кетаргахь.

Укхаза, лабораторешка, магнитни дентіаш тІа, тайп-тайпара прибораше хьаьча йоазашка хьалкла зеурнга Малхха кульс миштта хувшадой. Малх бІоагІера йоаккхаса хана, йоаккхий катастрофаш хинчачул тІехьагІа ваьна сердал телар цхьан йоаргараш кхоадаьха мичча балабахад.

Сатийнача Малхха Іилмаш вахтах хуш делкаьтале хьалкагіа, цу йиштайн тІа хьожаргаш ваь. Цхьан лента тІа ца латт—1956 шера 23 февраль. Ира йоахаьа кула тІаьхашта хоамаша сиьаргашта цІалкахаргашта цу тІа хьаллакьа йога тоха Лаьтган тІа кога тха хьаллакьа юхьа Малхха цу кхочаш а кьаьа хьелер Ца Іалаьиьте иоккхе экзапи. Малх бар маллион йола юкъера вово-

родна йоаьбаш делкара мийска хила лахдан. Цо 3,5-зя вошьаш хьараш кхозьадна сакхадай. Цу хана Малхха сийрхамашан долла вай бирнета перрина аз дакьалха тІаро дала бузахьа уш юкъаьа сехар. Дукхеьа из эзара бахьан долаш хиллар кхьта ниьа дайта эбара кхьта цу дакьа 15 микросекудш шоет-

физически шера Малх кхолабарм наре... каза. Дохкаьйй кхахлах шера тІарта йоаккхаш кхьаьарахьа хьараш да дулх Іалмах.— кхетта института директора Н. В. Пушкова. Гунаьаьшина, дукхьаь Малхха кьана вінк атмосфере вай йакаш хилар. бецта вьнна марх ьунтлишкаш а Малх ашаь бахьан дуьтгбаьаш Лаьтгачна латтаьш... Укх тІехьарара шерашка Іалмахоша бакош...

кхоестхаьла мин шера (1964—1965) дукхахеча ІилмхоьІна дуКьанха Малх хоамаш дахьараш. Дунен хьалкхашта юкъера геофизически шера кьахьашка пакенша ук яйкааша, кетаргахь, дахна сурт оттаде йиш хургья Малхха вахара законий.

Цу Малхха центр лабораторешка гІолла кхеддаошаш со инститаде директора заместителя Н. П. Беньковс. Цхьан минута а юхаснна Лаьтган магнитни поле тІа цхьа бахьан а кувцамаш дуьтІ хьежаш йола вариометрий шеш кхеррашк. ХІара Іуйрийна прогнози лабораторе болхлоше

ГДР, Монголе, КНДР, Польша, Румыне, Чехословаке, Югославе Іалмахоашта сведенеш. Цо обработка ю, цар шда тІа Дунен ерригача станций ІилмахоІта командаш (цецерт) тел юкъера программах земаш дахара.

Малх кхакийтта чувьшаеа йоаза хеш шунна тІеххьа дел Малхха башинни телескона — Малхха тІа, цул атиосфере карьмеател цхьа бахьан а йоина белгало кхеш йоаш кулийтад солл гІерса бІарс. ХІаьта телескоп гІолла болшаш латт «ЛалрусгІа служба — хьаьехостемни хаборатори» .

Оаха дача тиша Малх хьар вагрезиш болха йийа хургбо тхоаа хаан йува Н. П. Беньковс, «Злж доне кхача спутниках. Цергара Іилмаш хьазеш кхатьорла хьежаш Лаьтган тІа деттерчийн кьеш дуьтІел дукхха та сова тухачаргя тІа лаборатории токові гІоваьа ягкхьахьа. Дукха ся йоатган Женые вай Іилмахо мне сьв беро ерригача вай Дарилда магнитни сурт хьалоздара Ікоземс шеьаргатда «Космос-26» яхача спутниктоа кхоствашдахьа телкамнш итогий

хьаькхьеьа. Кхы цхьалха йоакха лаборатори а хоий Малхха хьатташ шера — Атлантически оаьна тІа гІолле леларгдолча институтан экспедице «Зарь» яха токкама мецна, Цу тІа оттаьа магнитни иосфериш станцеш.

...Малх хІара вувьаш латт. Іуйрена дІакхоа бархенна Тельвимэ йоаткара, тха Красни Пахрерча Малхха центра радиовзпередача хардакелан «ВымбяьГо, малхбоелаьлна — Монголе ВьетнаміІ — Іилмахоашка. Корейски поконе астроновьшка. «Востока Ганна совета практически селекция хьавинари Сибивска шеллальльаш научни шера тІадаьа... Малх анрем чт хьама ли дол... менч кхвч Энгом.

Цу тайпара, догіана ца массаь хана тайп-тайпара Іилмай лоара хоамаш Іе Малхха гул тха Малхха хаетам дапа Іилмаи хьалкхьа.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ.
(ТАСС-а корр.).

Іилман институтера репортаж

бахьна бахьан я. Нагахьа санна цу тІа хьа а метеорологически мера тІа цу кхоача Лаьтган тІа хьаьа тоаь дохкийча хургьа шарьа наьа ьлча кьаьа бахьанашаь кьанорда Малхха хьахьашаь а ьаь, хІаьйа хьарца Малхха пргнозаш йола дувча шахьо вай йоахаа кургьа.

Дукха сурт Малхха зеьтши шера дукххЙ Іинеешта юкъера гео-

кийдла, Малхха Іалхьате дукха рентгеновски зІанараш Лаьтган тІа хьа я Малхха Лаьтган цар шоаш Лаьтган искусственни спутникашка шоай радио хьахьа шера зІе гІоргда, хІаьта шумна шоам гом ьаь йод.

Дукхьаь Малхха земаш дахара херргача дунен Іилмахоша

радио чу гІолла дІаеш ионосферо-магнитни активностан прогнозаш ехки хургья Іалмахашта хьа... хІаьта долче ионосфера а тартаргьа хьялы тІа хургья е.

Укхаза, МГСС регональни Варшавски центр арахІоаш йолча Малхха службара шеролра гІоллу Болгаре, Венгре, Вьетнаме,

«СЕРДАЛО»

Дозала дехьара

Нов. ПАЛЬМИРО ТОЛЬЯТТИ ДІАВОЛЛАР

РИМ, 25 август. (ТАСС). Еррига Итале тахан тІехьара къасташ ю шен сийлахьчу воІацара, сийлахь-воккхачу патриотацара, халкъа трибунацара — Итальянски коммунистически парте Генеральни секретарацара Пальмиро Тольяттецара.

Делкъел тІехьагІа 4 сахьат долуш ха. Пальмиро Тольятте дакъа чуулла кІий пастамента тІара хьалаайбу. Тольятте кхи цІаккха а юха чуластаргвоацаш дут итальянски коммунистий штаб-квартира хиина, Итале къахьегача халкъа ираз, демократи, социализм, машар бахьан долаш доаттабеча къовсаме дукхачу шерашка кулгалдеш из Іийна цІа. Траурни музыка лекх. Таьзета вІашагІкхийттача дукха эзараш болча нахах латта кортеж Боттеге Оскуре яхача улица тІара дІа а яьле, Сан-Джованни яхача майдангахьа йода. Траурни кортеж дІайодача накъа тІа дукха эзараш нах ба. Укказа Римера нах хиина Іац. Селхан серралца а, сийсара сахиллаца а, тахан Іурра денз а цахаддаш Риме ихай дукха эзараш нах юкъе бола Меккарча тайп-тайпарча городашкара делегацеш.

Сан-Джованни майдан тІа юхасоц траурни кортеж. Торжественно-траурни митинг йоалалу.

Дош лу КПСС ЦК Президиума члена, цун секретара, СССР Лаккхехьарча Совета депутата Л. И. Брежнева.

Цул тІехьагІа къамаьлаш ду Испане Коммунистически парте председатела Долорес Ибаррури, Итальянски социалистически парте секретара Франческо де Мартино, Итальянски социалистически парте пролетарски цхьоагІон секретара Туллио Веккьенте, ВИКТ Генеральни секретара заместитела Фернандо Санти, Итальянски коммунистически кагирхой федераце къамаи секретара Акилле Оккетто.

ТІехьара а къахьегамхошка кхайкарал дош дІаьхха къамаьл ду Итальянски коммунистически парте Генеральни секретара заместитела Луиджи Лонгос.

Митинг чакхйоал. Тольятте дакъа чуулдаш бола кІий катафалка тІа оттабу. Итальянски коммунистически парте кулгалхой, Тольятте гергара нах Верано яхача, хиина из дІаволларгволча кашмашка цун дакъа дІайца болх. Тольятте дакъа тІехьагІа кхача кашмашка дІа а дехьа, Тольяттеца цхьана Итальянски коммунистически парти вІашагІъелла волча Антонио Грамше каша лалла дІадолларгда.

ЛИСАЛА ХЬАЛАЬЦАЙ

ЛОНДОН, 23 август. (ТАСС). Повстанцаша хьалаьцай Конголезски провинце столица, Конго къилбехьара город Лисала, яхаш хоам бу Рейтер яхача агентства корреспондента Леопольдвиллера.

Чомбе правительства берриге низ повстанцаша дІалаьца Киву яхача провинце Букаву яха город хьаьжкха тІабехийтача хана повстанчески отрядаша вІалла дага довлачара хІама тахар нийчахьалкхен эскарашта махка кхьочу районе. Цхьаь хьина хоам бу повстанчески отрядаш конголезски провинцай лоархІамерча центрашка дІахьалхашка ювлаш хиларах а. Къаьстта аьлча, Митваба городегахьа (Лаккхехьара Катанга) — «Юнион миньер» яхача а Катангерча кхача довзол дехьарча монополешта а тІаккхоачаш.

КОММУНИСТА ЯЬККХАЙ КОТАЛО

ПАРИЖ. Вен яхача города (Лакхера Альпаш) генеральни советника посте юха а коммунист Мерье хержав. Кхы тІа а даьча хоржамашка цо аьттехьарча кандидатачул 338 голос дукхагІа гулъьяй (берригa харжархой — 2,916).

«Юманите» яхача газето дагалохийт, 1961 шера хоржамаш долча хана Мерьес шийн противникачул 14 голос дукхагІа гулъаь хилар. ТІехьарвар латкъорах хьалхагІа хиннача хоржамий результаташ вийса йоацаргаш а лаьрхІа, цІаьхха хоржамаш даьдар, хІаьта цар кхы а дукхагІа тешам белар компарте кандидата бокъонца котало яьккха хиларa.

(ТАСС).

ДИКТАТОР КХАНЬ ОТСТАВКЕ ВАХАР

НЬЮ-ЙОРК, 25 август. (ТАСС). Дукхача студенташа демонстрацеш яр бахьан долаш президент Кхань отставке вахари 16 августе тІайийца конституци дІадаиккхари тахан дІа ца кхайкадича яланзар Къулбехьен Вьетнама правительство, яхаш хоам бу Ассошиэйтед Пресса агентства Сайгонера.

Тховсара лургйолча шийн тІехьарчи заседане ше шийгара дІахецаш а, керда президент хьожавеш а, керда граждански правительство хоржаш а хилара хьакъехьа хоам бе лаьрхІад тІема хунта.

Лоацца

● Къамийи колонеци содружества долча вІулакхий английски министерства дІакхайкадаьд 1964 шера 21 сентябре денз Мальта шийн лоІаме хургья, аьнна.

● Алжира революционни судо вица зулмахочоа вен цхьаннена валлалца-чувалли суд яьд. Уж шеар бекке вора паччахьалкхенна дукьалара вІулаккаш далладарахи нах боабарахи.

● Английски вертолети истребители чуяйтай гергаца кийчбеннача повстанцаша Радфан яхача лоаман районе, йоах «Іарбий ах гІайрен кердбекье мукъалкхара къама фронта» коммюнике тІа. Повстанций отрядаш шитта тІатеІар английска эскарш лоацдента. Ие доа хиннача хана колонизаторий салтех нах сов вайна а чоьнаш хинна а вар.

● «Муцибиси» яхача кемаш дечa японски верфе Советски Союза заказах даь танкер хи тІа доькхад.

Конгора хьал

ЛОНДОН, 23 август. (ТАСС). Къилбаседа Катанга яхача провинце тІом беш болча конголезски повстанцаша, паччахьалкхен эскарош полицен ю атакаш юха а теха, уж тІехьашка баьхаб. Массехк ди хьалхагІа конголезский командующеша доккхий лабараш дувцар Мономо хьалаца «массехк сахьат мара дезац», яхаш. ХІенз цар йоах, «эскарен полицен моральни уйла юха а ежай».

ТІехьара даьча хоамех, повстаниций цхьайолча отрядаша ка йоалаш тІом бу Луалаба яхача хи тІа лоархІам бола машинаьхьа узели хиа порти йолча Кабало яхача города районе. ТІемаш хІанз аэродрома районе ду, повстанцаша чІоагІа беча тІема паччахьалкхен эскарашта бІуж тІема кхоачоа кхьаш яьхка американски самолеташ Іоковшийтац. ЧІоагІалонна бІу айца йолха самолеташ Кабинера Кабало яхаяр, хьалхехьа а баьча хоамех паччахьалкхен эскара йожаш латта «моральни уйла» чІоагІъе лаьрхІа Чомбе правительства маьхах оттабаь Къулбехьен Африкера бІу кхаьчача.

Болгаре Халкъа Республика. Г. Старе Загорера азотнотукови завод.

БТА—АПН сурт.

МОСКВА. Экспозици кердаьлкхачул тІехьагІа В. И. Ленина цІерахча Центральни музее посетителашта хьайилай юхейиса 22-гІа зал. «Партин халкъа шерра коммунизм хьалъеча хана» яхача темана хетаь материалаш гулъьай укказа.

Сурта тІа: кердача экспозицега хьожаш ба посетителаш.

Э. Евзерихина сурт. ТАСС фотохроника.

Дикача нахах

ШОФЕР МЕЖИДОВ

ШИЙ ТКЪАЬ бархІ шерах итт шу шофер волаш болх баьб Межидов Хилас. ДІатІахьежача хІаьза кхийна вІамига сац ва ер аргдолаш къона, доккхал ца дезош, цІена болх беш сег ва из. ГІараш еш гулбеначе шоферашта, ремонтникашта, трактористашта юкъе гургваш хьова из, цхьабакхьда машин дика, тайжe деланрах вовзарг-м ва.

«Старогрознефта» мехкдаьтта промысловни управлене дикагІа болча шоферех цаІ ва Межидов Хила. Шийн болх дика боизаши дукха безаш, дисциплина йолаш, машинага дика хьожаш бу цо. Цун автобус тІехьайнса, е хьа ца йоагІаш Іийна, новкъе ехе хьовзам хиина моттиг яц. Массаза а шоай ханнахьа балха тІа бут цо Хаяп - Керте а кхы гаьнагІарча моттиге а балха уха мехкдаьттахой.

Ремонт из араьяина машин ше миштай ца хьожаш йитац Хилас.

Цкъа [redacted] Хила воаллаш, механика Владимир Денисовича шийга хІана хьеж хьо, ремонтникех тешаций хьо, аьнна хаьттача, Хилас аьлар:

— Ца тешаш хІама дац, хІаьта а миштa тоаьай хьажер зенне дац. Иштта йовкхо ю цо шийн машина.

Кхо шу хьалха Межидов парте дІаэцаш, цун дика гІулакхаш белгал а даьха, НПУ транспортни контора берригa коммунисташ чІоагІа даьза хилар из КПСС членалла хьаэцара.

«Старогрознефта» транспортникаша мухь дІа - юха кхахьара шорхІ бетта плав 106 процент кхочашйир, иоль бетта къахьегама оисарле 2,9 процент лакхйир, мухь дІа-юха кхахьарга дІадоккар чІовгІа лохйир, дукха доагор кходир. Металлолом дІадалара план а тІехкхочашгьяй цу коллективо. Цу балхашта юкъе доккха дакъа лаьцад шофера Межидова.

Шийн говзал, низ, хьинар кхо ца деш, цІена, хьаьнала къахьегаш, новкъоста эша тІо де дами кийча волаш, коллективо сий деш болх а бу, ваха а вах коммунист Межидов Хила.

А. ТИЩЕНКО,
«Старогрознефта» НПУ партбюро секретара заместитель.

СЛЕСАРЬ ГОЙГОВА ХЬАВА

ДУККХА мехкарий ба Наьсарен-Воказалерча «Электроинструмента» заводе болх беш, бакъда эттара хьалха станока тІа болх бе эттарех я Гойгова Хьава.

Цхьа шун ах шун хьалха пхьакха професса а йовцаш заводе балха ера Хьава, шийна дукха езаенна токаря говзал ІомаергйолаІ.

Револьверщик волча Дарсигов Зелимханаца Іомалуш шиь бутт баьккхачул тІехьагІа револьверщица балха разряд дІа а енна, сага новкъостал ца эшаш ше болх бе йолаелар из. Дукха хІама Іомадир Хьавас шийна хьийхача Дарсиговгара, чІоагІа барнал елаш я из цунна.

ХІанз Хьаввйна массаза а ха корайоагІа шийла кІезигагІа ховш болча шийн новкъосташка — мехкарашка станок миштa оттае еза, хІама тела инструмент миштa айсъе еза, сихагІа а дикагІа а оатхалаш миштa ергья дІахьокха.

Совлен кулгаш ца детташ, сабаре болх бу Хьавас. Станок а инструмент а дани дика цхьалхо йолаш хул цун. Ше разряд яьккхача хана денз хІара бетта плав 115—120 процент кхочашьш во. Шийн балха говзал хаддаза лакх а ещ, Хьавас болх беча кагирхой школа йистеяьккхар. ХІанз институте деша яха безам болаш а я.

Б. ТИМУРЗИЕВ.

Олимпийски лотерея

Мехка толамце доккаш да олимпийски билеташ. Вай республика физкультурникашен спортсменашен дика дакъа лоац цу гІулакха юкъе. Бахача наха юкъе дика дІадоаржаду олимпийски билеташ «Къахьегам», «Спартак», «Динамо» яхача а кхийолча а спортивни обществай коллективаша.

Цу билетех кхадж беча «москвич» яха автомобиль, спортивни вахьаца Англе, Франце, Греце, ГДР, кхыча мехкашка ваха путевка яккха йиш я.

Укх шера 14 октябре, Москве XVIII-ча Олимпиада довзараш доладуча дийнахьа, цу лотерея кхадж тоссаргба. Билеташ эца йиш я физкультура коллективашкара, хІара предприятера.

О. БАЗИЛЕВИЧ.

ШКОЛА ВАХАР

КЕРДАЧА НИЗАЦА

ПАРТЕ ЦК моаьски Пленумо хьалхашка оттадаь пхейно-кхетама балха декхараш кхочашдеш чІоагІа болх бар дІадахача дешара шера тха районa хьехархоша. Районе болх беш хилар юкъера 8, бархІшера 10, юкхьанцара 15 школа, 1 школа-интернат, болх беча кагирхой 2 школа, иштта кх. дІ. Районе дешаш вар берригa 14024 дешархо.

Болх дика бар дІадахача шера ЖІайрахьарча 8 шерарча Экажкъонгий - Юртарча юкъерча, Наьсар-Кертерча юкъерча школай коллективаша. Цхьабакъьа, массане а 8 шера дешарех доле закон кхочашданзар районо. Къаьстта во дир из гІулакх Ачалкхерча, СурхотІарча, Дошлакъа-Юртарча, СоагІапчен юрта Советски.

Дешара шера итогаша хьахьекхар школашка чу ца озаш дукха бераш дисар. Цудухьа, укх дешара шера къаьстта терко тІаяхийтай дерригa бераш дешара юкъеовара. Майн нюни бетташка шоза учет яьй берий, хІанз кхоалагІа еш а я.

ТІадувхача хІаман кхочамбоацача бераштa укх шера дала къоастадаьд 9200 сом всеобуча фонда яхча. Из гІулакх чаккхдоаккхаргда общественни организацеша дакъа а лоацаш. Дин нанех доаша а дукха бераш доача дезалий а бераш районеи республикан интернаташка хьожаларгда.

ШІаккхьа хиннача тайпара терко тІаІоаннташ бир дІадахача шера школий коллективаша хьетІаккхуча тІехьенна коммунистически кхетам балара болх, школай вахарцара буозам чІоагІбеш дукха къахьийтар.

Идеологически балхах йолча парте решенеша хьалханка оттадаьча декхарашка хьежжа эргабаьккхаб шоай болх дукха а дукхагІча хьехархоша. Кердадар балка хьекъу кар, моттигерча вахарах, лаьца масалаш кхуза, идеологически болх практикана буьз. Кхетама болх дика баьча школашка дешархоша а дика деш.

Бокха лоархІам болаш да бераш классера классе ца доалаш ца дисийтар. Из доккха декхар кхочашдоам ба района дикагІбола хьехархой. Цу тІехь дикка толамаш даьхад хьехархоша И. М. Полонкоева, Т. С. Азиевас, В. П. Ивановас, кхычар а. Берашна дика кхетадергдолаш, ладугІа дог доагІаргдолаш, атта дІаэцаргдолаш хьех цар, хаддаза кхетама болх бу дешархошта юкъе.

КЕРДАЧА дешара шера хьехархоша диццалийта йиш яц коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоецаш хургволла керда саг коммунистически кхетамца хьалкхевара декхар шоай чакхдаккха дезилга. Коммунистически идеалаш дІайохийта, вахара юкъе тоашагІдарашца дешархошта кхетам бала декхарийла ба уж. Къаьстта терко е еза дешархой общественна пайданерча къахьегама безам тІабахийтара, халкъа рузкъа лораде уйла цар хилийтара. Порядок лелае а шоайла бокъхагІбарий сий де а Іомабе беза дешархой.

Школай вланех предметий а кхийола а кружокаш хила йоагІа. Бакъдe, цо болх дикта къа ех мара кхочашбанзар дІадахача шера цхьайолча школашa. Масала, Наьсар-Кертерча юкъерча школе хила езача 6-нех 3 мара яцар, Наьсарен-Вокзалерча 8 шерарча школе а иштта латтар ца гІулакх. КІезига ю диспуташ, олимпиадаш, кхыраш. Масала, Йоккхача - Ачалкхерча, Пхьалекъоргий-Юртарча, кхыча школашкa.

Саг дика [illegible] гІу[illegible] довза а цун боагІаш бола мах бе а ховргдолаш, музыка, живопись, литература дезаргдолаш йола уйлаш сага чуйоссаяр. Дешачен классе боалаш йоаккхача хинен йоккха моттиг дІалаца еза бераштa художественни кхетам балара.

Дешархошта къахьегама кхетам балар школьни вахаре кертерчарех цаІ да. ДІадахача шеро хьахьеккхар района школашка къахьегамах бола кхетам чІоагІбеша вІаоттар. Къахьегама урокаша производственни дешара кхыдолча предметашта нийса шоай моттиг йолаш яр. Дика дел из гІулакх Наьсарен-Вокзалерчен ТІой-Юртарчен юкъерча школашка. Укх шера юкъера школа йистенккхара аттестат вІиарех 21 сага балха квалификаци йолаш хилара свидетельство делар. Бакъда цунах кхоачамбаь Іе йиш яц. Къахьегама навыкаш йола юкъера школа йистеяьккха кагирхой кІезига юкебус юрта. Цар юрта вахара безам тІегІоргболаш хІама де деза.

Каникулаш йолча хана бераша культурни салоІаргдолаш школаш хьайийла хиннай, цар библиотекашкара книжкаш дийшад, спортивни лоазараш даьд. Царга хьожаш хиннаб хьехархой, пионервожатеш. Ерригача районе лаьрхІача дийнаьь 1000 совгІа саг чулоацаш тайп-тайпара экскурсеш яьй. Масала, ІарчхитІе, Тбилисе, Пятигоресе, Кърыме, кхычахьа а.

УКХ кердача дешера шера керда декхараш латт района школашта хьалхашка. 669 классе дешаш 16223 дешархо хургва. Царга хьежжа дукхагІа хила еза школьни помещенеш, хьехархой. Районе хьалъаь яьнаьй № 13 йолча школа-интерната дешара корпус, БурокІалхара 520 моттиг йола керда школа. Укх шера болх беш хургья уж. Классай цІенош хьатІаду Наьсар-Керте 160 моттиг, Дошлакъа-Юрта 240 моттиг, Экажкъонгий-Юрта 160 моттиг йолаш. «Алханчуртский» совхоза директ чІоагІа новкъостал а деш Йоккхача-Ачалкхе бахача наха шоаш хьалъеш я школа. Ерригa школаш ремонт яь а яьнай бераш чуйоа кийча йолаш дукха хьа а я. Іаь доагор денад школашта а хьехархошта а.

Дешара кердача шера 8 шерарча школашка физикай химей кабинеташ хургья. Наьсарен-Вокзалерча, Экажкъонгий-Юртарча, ТІой-Юртарча юкъерчен БурокІалхарча, Наьсарен-Вокзалерча 8 шерарчен школашка деша даргІача бераштa дІайха лаа хІама хургда.

Арахьара тІабоагІача хьехархошта лаьрхІа Наьсарен-Вокзале хьаду 32 квартира йола цІенош, хІаьта иштта цигарча 8 шерарча школана кхое 4 квартира йола цІенош а.

Вай къонача тІехьенна коммунистически кхетам а луш хьехара беррига шоай низ дІадургба укх дешара кердача шера Наьсарен района хьехархоша а халкъа образоване болхлоша а.

М. КОРТОЕВ,
Наьсарен районо инспектор.

БІАРГА ТІЕХК ТЕГ АППАРАТО

Ш[illegible] болхлочун чІоагІа бІарг Іоабабьб. БІарга тІехк леттара чуйкъай, бІарга гонахьара пордув хоадаьй, кІай бІарг хьахецабенниб. Цхьабакъда, бІарг селлара чІоагІа лозабьь бІлашехьа а, операции яр бахьан долаш 66 процент бІарга са юкедилад кхалсага.

...ЗІамиллча инстумента тара а болаш аппарат йола дирурга бе. Чов икьс а яь, йиткънгача тантaлоа скобкаша бІарга тІехк дІатийтай [illegible] йога.

Механически ово вавъостал лаьд бІарг сихагІа берзара. Поалдама саьар ца доц байра баьиьб из. Чоьна гонахьа тІолла биткъьто мухь хиьяб.

БІаргайта хинга човнаш тегаш йола зІаьмига аппарат хьайай Москве экспериментальни хирургически аппаратуран инструментай Іилма-тохкама институте.

— БІаргашта хула човнаш,— дийцар института Іилман болхлочо Железнова Валентинас,— хІанз а тІехьа кулгаца маха а боахаш дІатегаш я. Овнаш дечв материалашта меттел пайда эц чилах, капронах, хІаьта укх тІехьарча хана хьийбай декъача кхаьнех я. Цхьабакъда, уж еррига материалаш шо-шоай кхоачамбоацараш долаш я. Уж дукха чІоагІа яц, ахьаргаш хулх тийтача залар хьоаду, цулухьа хуй сома жуйц. Іайрялу бІарга тІехк, хІаьта бІарга са дикка зена а лу.

Дукха хана денз дикагІа йола материал лохеш дийнаб хирургаш. Белтала аьлча, иттаре цІенагІа долча металлах баьча биткъьтача аьшкалаьргаца бІарга чов тега гІерташ моттигаш хинной. Цхьабакъда, из дІабаккха бейзаб, хІанз волча аьшкальргах даьча шоданиаьн йун томайшен бІарга ногІарех Іетта а луш лоьнаш еш хиний.

Укх тІехьарча шерашка хирурге тайп-тайпарча доакъошка толаме пайда эцаш а дегІа мальженаш тегаш йола аппараташ. Цар массане а тантaлови скобкаш човеша механически [illegible] ду. Дукхача даьчей тоалашилла [illegible] хьеккхачок, тантaл дегІаце тарлуш, дахьакка лазар ца деш я. Цу лорда тІа хьаь а тантaлa дІа а йоллйташ бІаргашта хирургa ю аппарат а. Механически ов ду ши миллиметр шорен 0,1 миллиметр сомен йолча скобкех. Из массехаза детткъагІа да оянаш деча кхыча материалел. БІарга тІехка юкъера чов йиірзачул тІехьагІа, скобкаш шийн тайпарча инструменташа дІайоах.

Московски городской бІаргий больнице, Гельмгольца цІерачча бІаргий лазарий Іилма-тохкама институте, 1-ле Московски медицински бІаргий лазарий клинике керда аппарат юкъейоаллаккхаро хьахьеккхар тантaлови скобкех дин механически оф дукхаа а гІайленагІа хилар, цо йиш хилийтар дукхача ухкий бІарга са ца дойташ дита. Аппарат иштта могадай Московски лорий-офтальмологий обществa а.

БІарга тІехкашта хиина човнаш кІайча бІарга пордувн тегарал соьнагІа, аппаратах пайда эц бІарга сетчатке хьакъостенча хана силер доагьарал бІарга поаІараштa пластически операцеш еча ханеш.

Игорь ТВЕРСКОЙ,
(АПН).

Суда залера

АВАРИ ЕЙТАЧОА ДАЬ ТАІАЗАР

№ 63 йолча Брянски автоколонерча водителa С. Карпунова Брянск — Орел яхача маршрутах шийн аргІанарча рейсе йигар автобус. Есть-ъоаш шийн расписанех йодар машина.

Автобус сошан моттиг йоллача Ледно яхача юрте, хьагъе йистте гулбенна дукха нах бар. Шофера хадланза сигнал а телаш хоам бора царга, автобус соцаш яц — цхьаьнкха моттиг мукъа яц, яхаш. ЦІаьхха наькъа тІа кІеккхар йеха саг. Машинга хьалаьа воалдиш сайна, пхьарсаш дІа-юхл а доаржадаь, ведда наьгъа юкъе кийсвелар из. Чархашта кІел хІанз кийслац аьнна, Хатар кхулар кусартаxиц аьнна деталоpа.

Цхьабакъда, водитель вохвaзар. ЦІаьхха наькъа йистегахьа дІахьовзийр цо автобус.

КІеззига хьалхагІа догІа дайнна болдоз оьина бола Іаьржа топпар чархашта тІалетар, цхьабакъда, шофера юха а асфальта тІа мийхар автобус. Цхьабакъда, цу хенка кхосетадахьа юха чукхаьлар, тІанкха йожаш латтар автобус. Хатар ца хилийта йиш йолаш вацар хІанз водитель. Из бахьан долаш дукхача пассажирашта човнаш хилар. Машине хенахьа меттаботтаргйоацаш яьнай.

Ше бахьан долаш авари хийцадаь ведда кІалхарвала венира улицашкарча движене бокъонаш толхаьр, цхьабакъда, цига тІаккхаьнача миллиона балхдолча лаьлар. Из хинача Орел яхача городе вахив вола И. Однозернии. Орловски районе халкъа судо, из бахьан долаш хиина зе цунгара хьа а доккхаш, нийсса кхаьа шун ах шун ха тесар цунна.

И. НОСОВ,
Брянски автомобильни транспорта управлене инженер.

(1964 шера 20 августе арадаьннача «Советская Россия» яхача газета тІара).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгІа

Радио: 6.30 — Юрта бахама болхлошта передача (гІалгІай меттала); 6.45 — эшараш; 7.10 — «Грозненски рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 7.20 — хоамаш передачай программа; 8.15 — «Сердало» газета овгІоаш тІара; 8.25 — концерт; 8.45 — «Къона тІехье» яха передача (эрсий меттала); 16.00 — радион телевизионни передачай программа; 16.05 — «Сона дукха еза опера» яха концерт; 16.30 — керда хоамаш (гІалгІай меттала); 16.45 — «Тешо кердай» яха очерк (гІалгІай меттала); 17.00 — «РадиоладувгІархой хаттарашта жоп лу оаха» яха передача (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Культпросветучреждене атеистически болх» яха беседа (нохчий меттала); 18.20 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.36 — инструментальни музыка концерт.

УКВ: 9.00 — «Князь Игорь» яха Бородина опера; 19.00 — «Хи йисте гьаьнаш ягІа» яха радиопостановка; 20.35 — нохчий-гІалгІай иллеши эшараш; 21.00 — «Наьнах» яха композице; 21.45 — молдавски эстрадни музыка концерт; 22.30 — Роберто Бенса дешаш тІа даьккха Свиридова илли.

Хьажа

Телевидене: 18.20 — Передачай программа; 18.25 — Телевизионни кердахареш (гІалгІай меттала); 18.35—киножурнал; 18.45—Наьгъо лоамашка зуп. Репортаж; 18.55 — «Кердача Іаьдатех хьалар» цаь Іалма популярни фильм; 19.10 — «Ховлий шоаха» яха кинолекториа; 19.40 — передачай программа; 19.45 — «Кираван» яха художественни фильм (шоалагІа серк).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора вав.—2-07-61; бехктохама секретара—2-45-48; партейна вахарах, промышленностах, юртбоахамах, письмой отделий—2-35-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-61; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-35-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Республика проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ05207. Заказ № 4759.